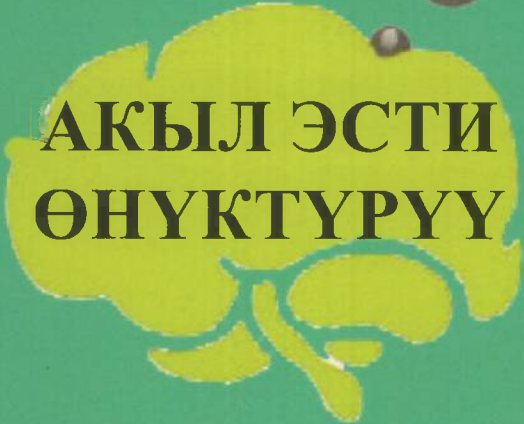

КЫРГ
74.1
4-88

КИТЕП
№ 1

АКЫЛ ЭСТИ
ӨНУКТУРУУ

ЫРЛАРДЫ
ЖАТТА

КЫЯЛДАН

ШАР ОКУУГА ҮЙРӨНҮҮ

ТУШУНУП
ОКУУ

ЭЛЕСТЕТ

Кырг
74.1

4-88

Чукушов Сактан Асанович
Тынымсейит кызы Зарина

ШАР ОКУУГА ҮЙРӨНҮҮ

1-китеп

Бишкек 2024

РБДЮ им. К. Баялинова
БАЛАЛЫК

Кыргыз Республикасынын
Министрлер Кабинетинин

УДК 372.3/.4

ББК 74.102

Ч - 88

*«ЖЧК Урания Мега Майнд
билим берүү борбору»*

Ч - 88 Чукушов С.А., Тынымсейит к., Зарина
Шар окууга үйрөнүү (1-китеп). – Б.:
ЖЧК «Имак офсет», 2024. 144-б.

ISBN 978-9967-417-97-7

Бул китеп шар окутууну жогорулатуу үчүн даярдалды.

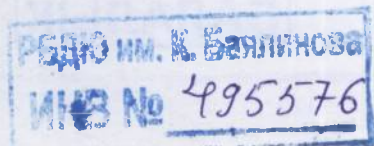
ISBN 978-9967-417-97-7

УДК 372.3/.4

ББК 74.102

© Чукушов С.А.,

Тынымсейит к. З., 2024

Кириш сөз

Урматтуу ата-энелер!

Азыркы учурда кичинекей бөбөктөн баштап жаш өспүрүмдөр, студенттер деги эле ар бир жаран китеп окууга кош көңүл карап китеп окуганга кызыкпагандардын саны күндөн күнгө өсүүдө.

Китеп окуу бул - адамдын ой жүгүртүүсүнө эң чоң таасир тийгизет.

Китеп окуу бул - адеп башаты.

Китеп окуу бул - адамдын кругазорун өстүрөт.

Китеп окуу бул – адамдын сөз байлыгын өстүрөт.

Эң негизкиси бала өзүнө ишенген адам болууга жардам берет.

Ошондуктан мектеп босогосун аттагандан тартып балага көңүл буруу керек экенин билели. Демек тамга таануудан баштап балага көңүл буруп, шар окуусуна шарт түзүп тийиштүү аракеттерди кылуу керек. Бул сиздин ата-эненин баланын келечегине, билимине берген эң чоң салымыңыз болуп эсептелинет. Убагында шар окууга жетише албаса орто мектепти да жогорку окуу жайды да өздөштүрө албаганына толук кепилдик берем. Бизде билим денгээли төмөндөп баратканын ар бир жаран жону менен сезип турат, анын эң негизки көйгөйү көпчүлүгү окуучулар шар окууну өздөштүрө алган эмес убагында. Балаңызга кымбат баалуу оюнчуктун, телефондун, кийимдин кажети жок, тескерисинче ал каражатыңызды балаңыздын билимине, китебине жумшасаңыз сиз туура чечим кабыл алган болосуз.

Бул китепте заманбап азыркы окуучулардын талабына жооп берген жаңы методикалар менен даярдалды. Ар кандай кошумча көнүгүүлөр камтылды. Натыйжасында маани берип окууга ба көңүлүн көсөп окууга үйрөтөт.

Жаңы методикалар окуучуга тез окууга үйрөтүп берген текстти түшүнүүгө жана анализдөөгө көндүрөт.

Ошону менен бирге окуучу эс тутумун жакшыртууга да көмүскүчүлүк алат.

ТАМГАЛАРДЫ ҮЙРӨНӨБҮЗ

Тыбыштарды

ооз

менен

кулак

айтабыз

угабыз

Тамгаларды

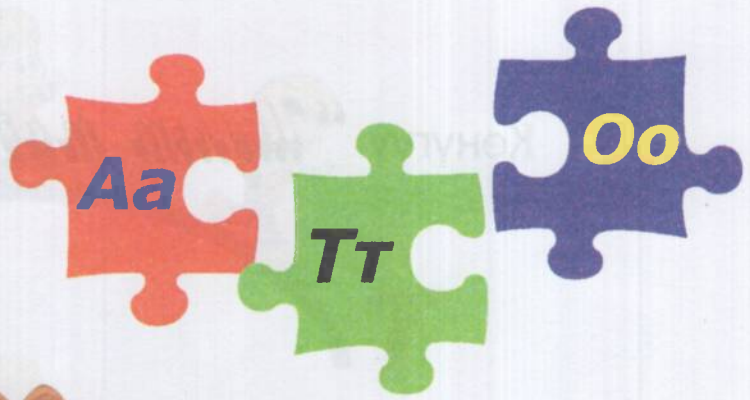
көз

менен

кол

көрөбүз

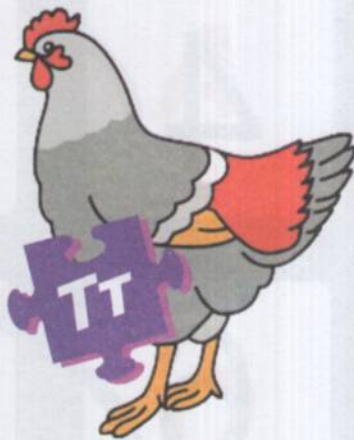
жазабыз

А - ТА

О - ТО

аюу

ТООК

ОТ

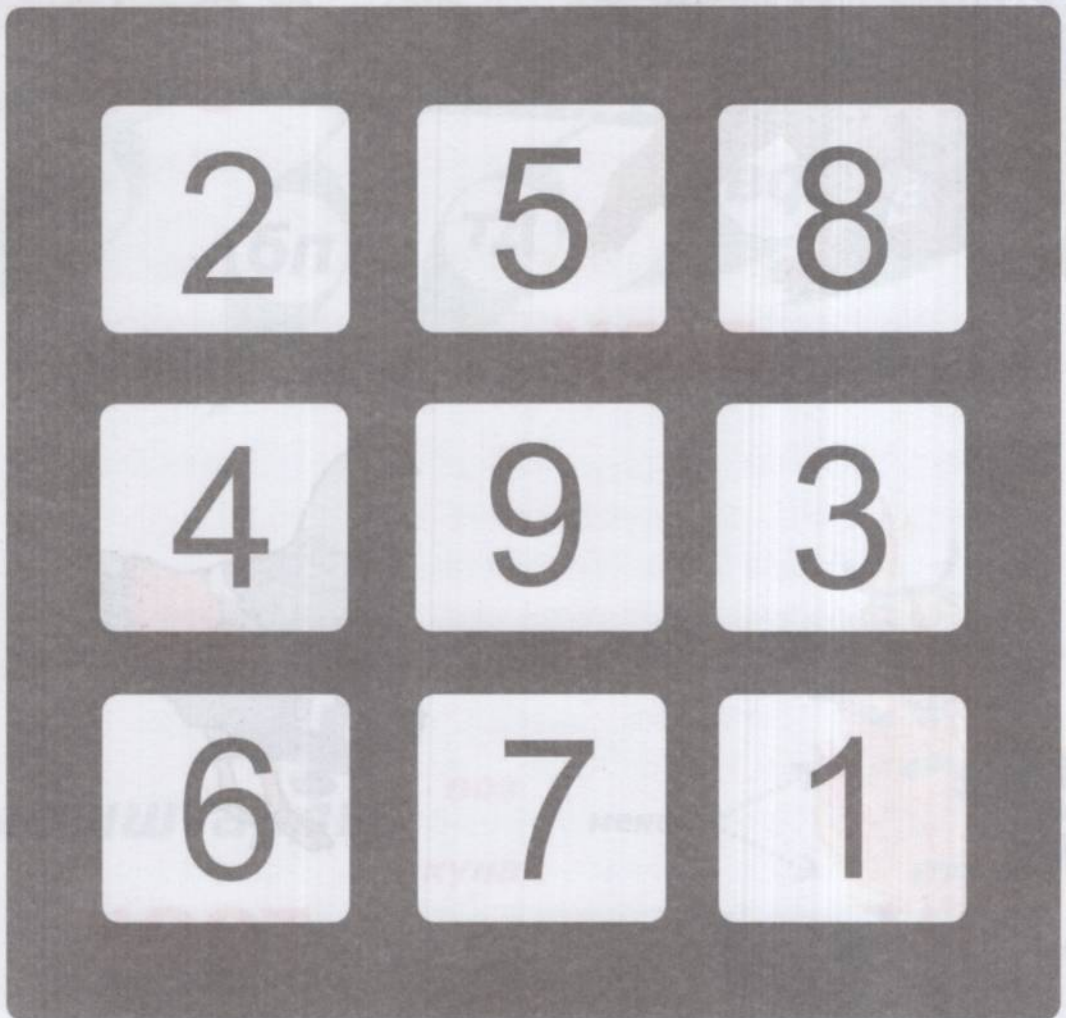
**.Т
ат
та**

**Т.
от
то**

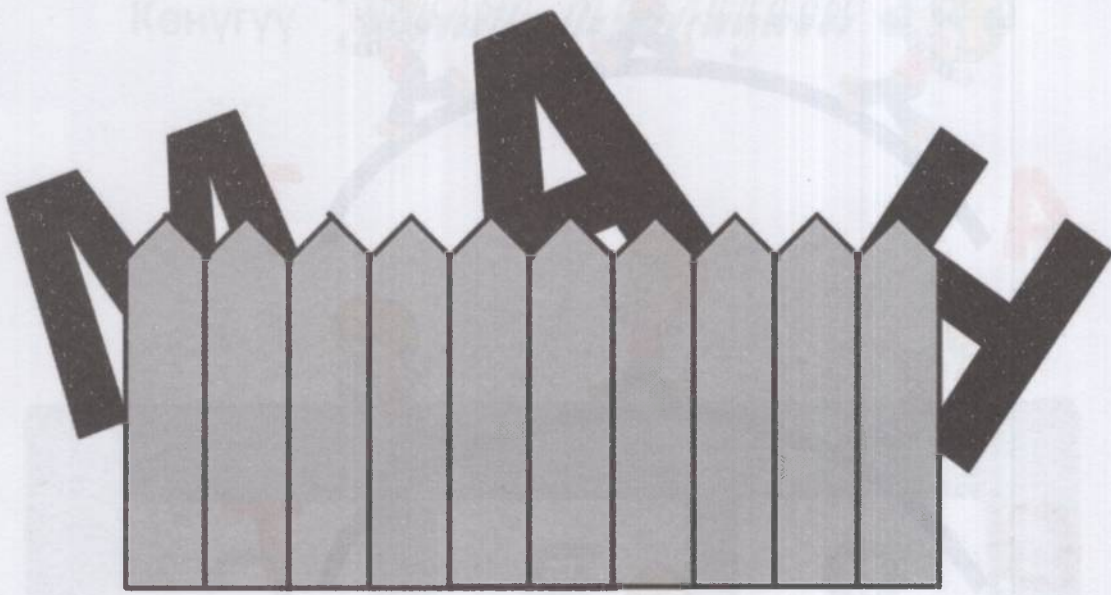
**Т.Т
а - Т.
о - Т.**

**ТО-Т.
таТ
ТОТ**

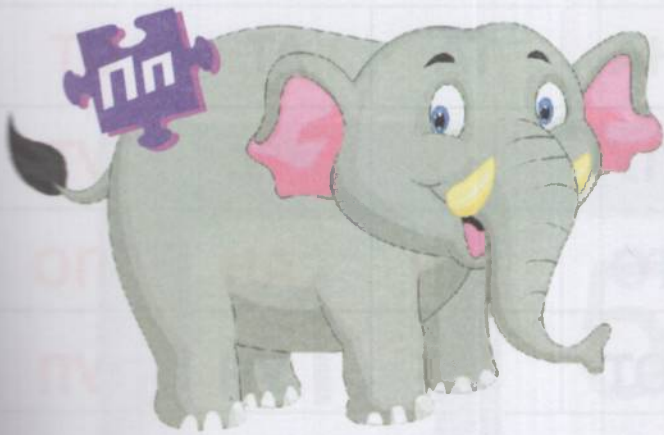
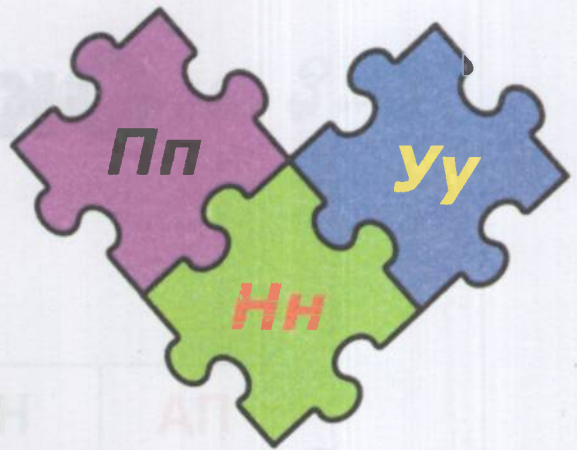
Көнүгүү "Шульт таблицасы 3x3"

Жашынган тамганы тапкыла

п н у

пил

А - ТА

О - ТО

на

но

ну

па

по

пу

нан

уй

ун

ну

тун

то-пу

.т

т.

т.т

то-т.

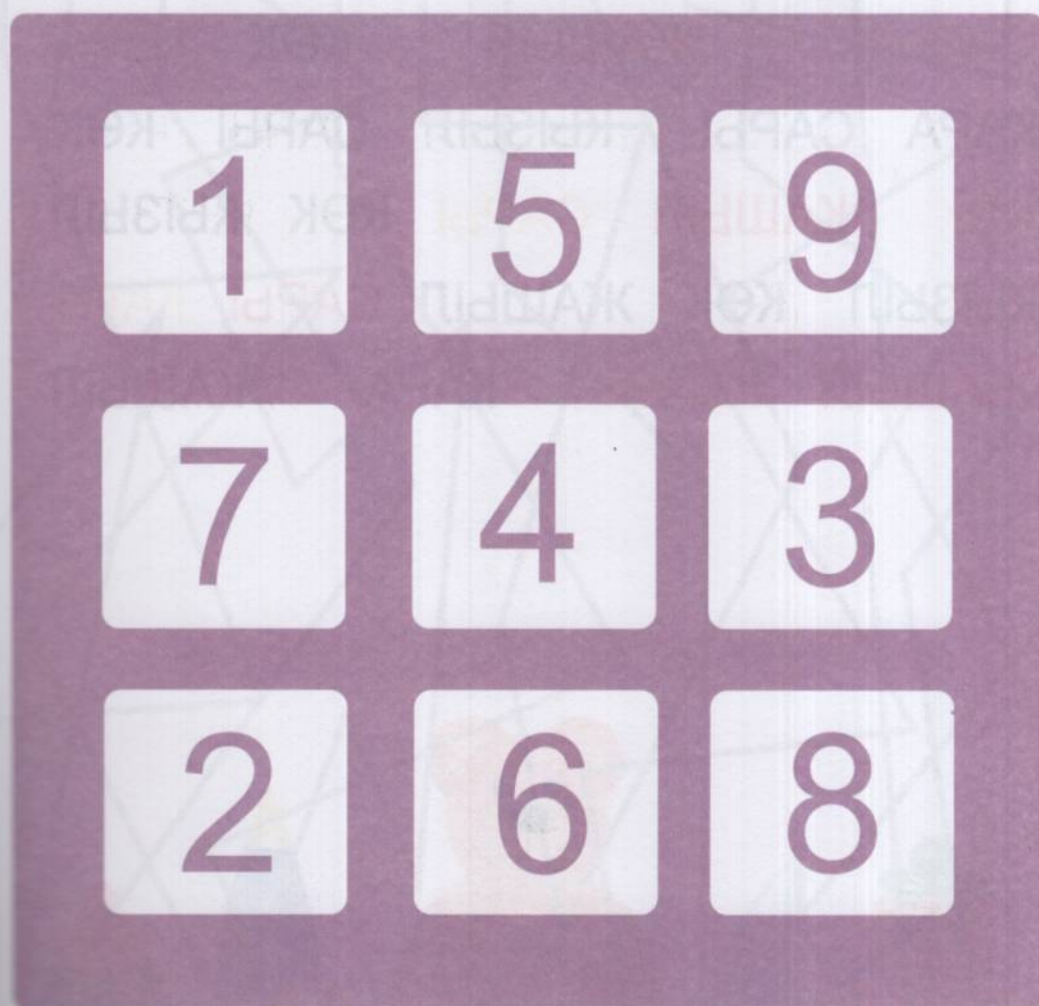
Окуйбуз

ПА	НА	ТА	АТ	ОТ
ОП	ПУ	ТУ	НУ	УТ
ОН	ТО	АП	АН	ПО
ПУ	ОТ	АТ	УН	УП

Көнүгүү “Шульмт таблицасы 3x3”

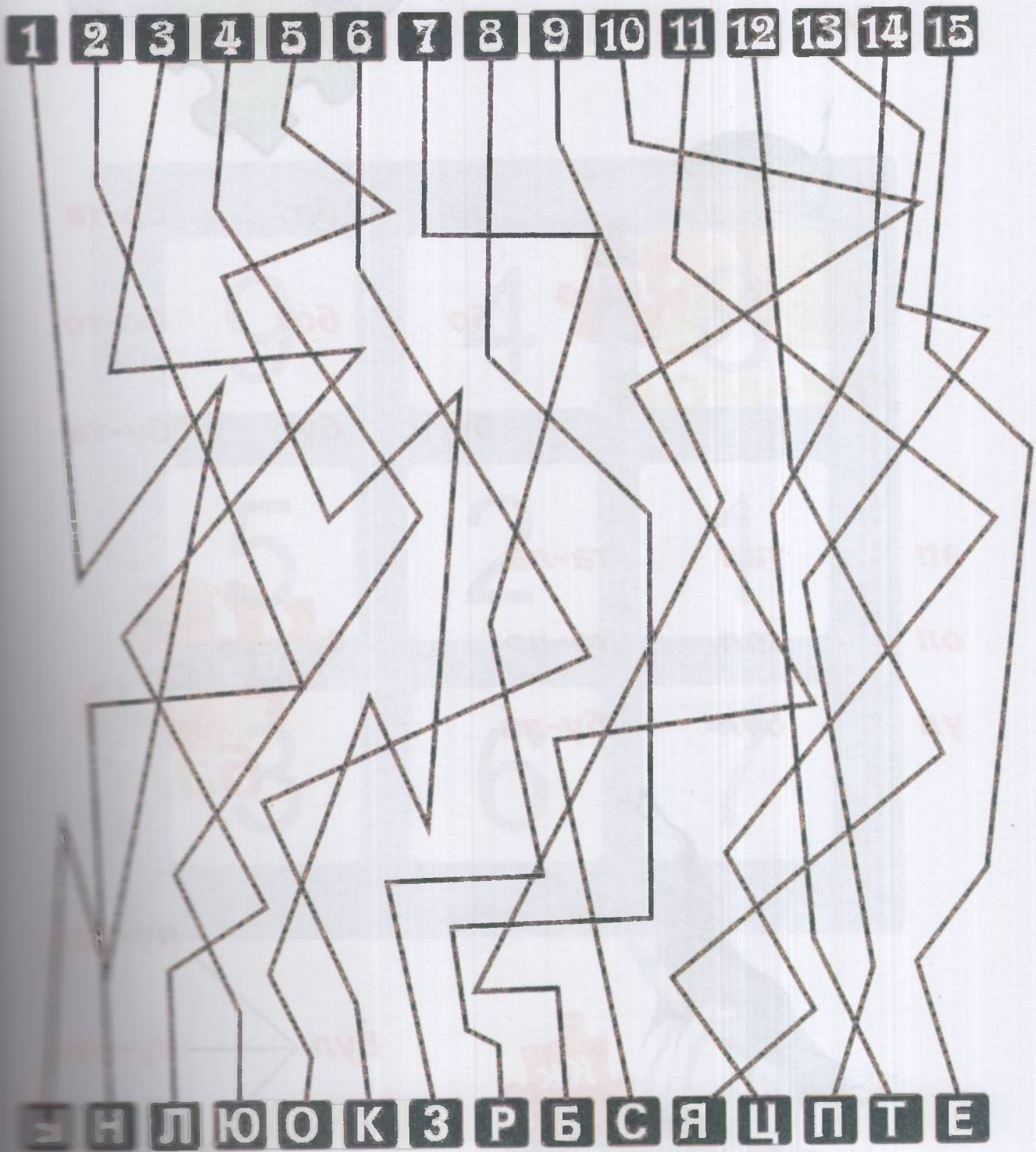

Көнүгүү "СЕРУП-МЕСМ"

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Көнүгүү "ААБУРУЖМ"

ка

ко

ку

ЛИ-МОН

ба

бат

ба-та

бо

бот

бо-то

бу

бут

бу-та

ап

тал

та-ла

ол

тол

то-ло

ул

бул

бу-ла

бал

ка-рыш-кыр

бул

Ку-бат

Ку-бан

У-лан

Көнүгүү "Шульт таблицасы 3x3"

AT	OT	YT	AK
UT	OL	OH	AL

9	4	8
5	2	1
3	6	7

Көнүгүү "СМРУТ-МЕСМ"

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Окуйбуз

АТ	ОТ	УТ	АК
УЛ	ОЛ	ОН	АЛ
АП	ОП	УП	АН
ОН	УН	БА	БО
БУ	ЛА	ЛО	ЛУ
КА	КО	КУ	НУ

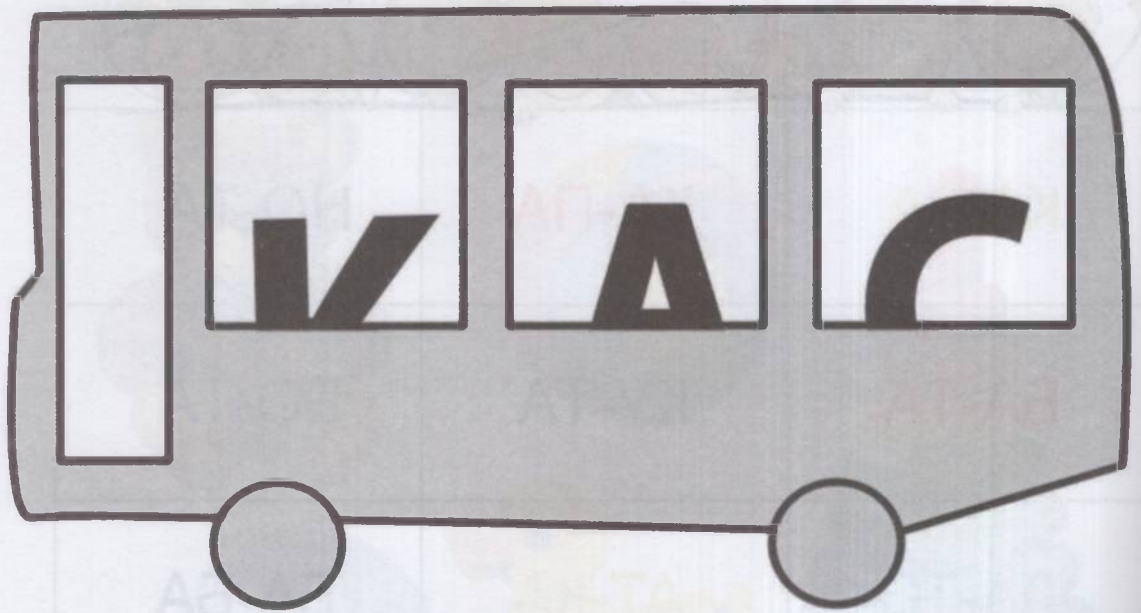

КА-ТА	КА-ПА	НО-ТА
БА-ТА	КУ-ТА	БО-ТА
ЛА-ТО	АТ-КА	БА-БА

Жашынган тамганы тапкыла

--	--	--

--	--	--

Көнүгүү "ЛАБУРИНА"

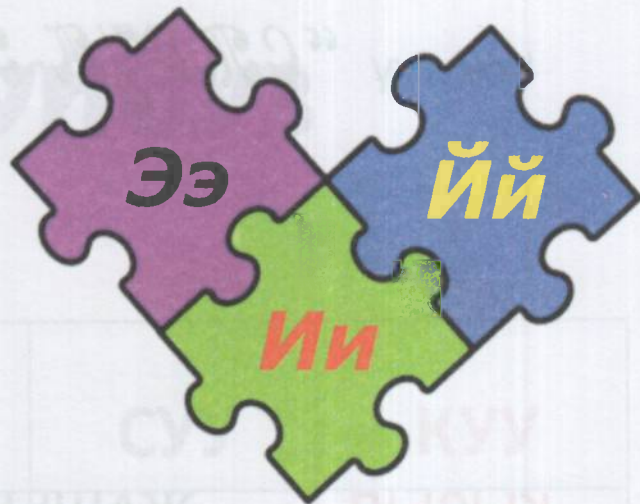

Көнүгүү *“Шульт таблицасы 3x3”*

7	1	5
2	8	6
4	9	3

ЭЛИК

пе бе те ле не ке

пи би ти ли ни ки

эй ой ай уй ий

ИЙНЕЛИК

ИЙНЕ

Кир - пи
кир - пик
ки - теп
тик - ти
теп - ти

Көнүгүү "СМРУП-ПЕСИ"

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Окуйбуз

БЭЭ	ТУУ	СУУ	КУУ
БАЙ	ТОЙ	ЖОЙ	КОЙ
БИЗ	СИЗ	ТИР	КИР
ЭТИ	ИРИ	ИШИ	ЭКИ
ТЭЭ	СЭЭ	ЖЭЭ	РЭЭ

БЕ-КЕ	ТЕ-КЕ	ЖЕ-БЕ	БЕ-ЛЕ	КЕ-ЛЕ
БИ-РИ	КИ-РИ	БИ-ТИ	ТИ-ЛИ	ДИ-ЛИ
ОЙ-МО	ОЙ-НО	АЙ-ША	АЙ-НА	АЙ-ЛА

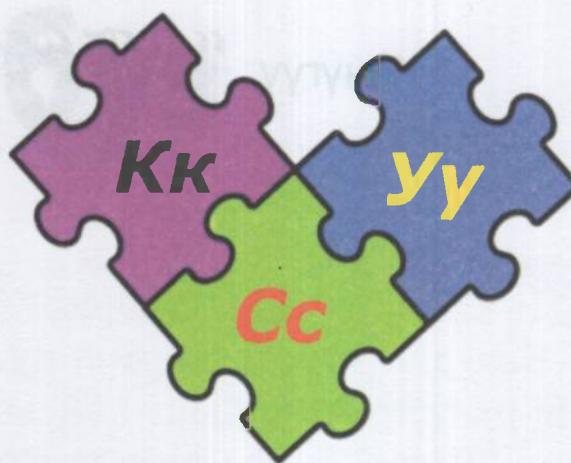
Көнүгүү "ЛАБУРИЖИ"

наны ☺ ☺	нына ☺ ☺	нона ☺ ☺	нуна ☺ ☺
какы ☺ ☺	кыка ☺ ☺	кока ☺ ☺	кука ☺ ☺
таты ☺ ☺	тыта ☺ ☺	тота ☺ ☺	тута ☺ ☺
сасы ☺ ☺	сыса ☺ ☺	соса ☺ ☺	суса ☺ ☺
лалы ☺ ☺	лыла ☺ ☺	лола ☺ ☺	лула ☺ ☺
мамы ☺ ☺	мыма ☺ ☺	мома ☺ ☺	мума ☺ ☺
зазы ☺ ☺	зыза ☺ ☺	зоза ☺ ☺	зуза ☺ ☺
дады ☺ ☺	дыда ☺ ☺	дода ☺ ☺	дуда ☺ ☺

Көнүгүү “Шульт таблицасы 3x3”

БНУН	БНОН	БННН	НННН
5	8	1	
4	7	9	
2	6	3	

<i>ка</i>	<i>ко</i>	<i>ку</i>	<i>ке</i>
<i>са</i>	<i>со</i>	<i>су</i>	<i>се</i>
<i>ук</i>	<i>уз</i>	<i>ос</i>	<i>эс</i>

СЕЛ-КИН-ЧЕК

**Бул ак кал-пак
Бул ак кар
Бул кат**

<i>каз</i>	<i>туу</i>	<i>сат</i>
<i>коз</i>	<i>нуу</i>	<i>сот</i>
<i>күз</i>	<i>суу</i>	<i>сүт</i>
<i>куз</i>	<i>жуу</i>	<i>сут</i>
<i>көз</i>	<i>шуу</i>	<i>сит</i>
<i>кыз</i>	<i>куу</i>	<i>сыт</i>

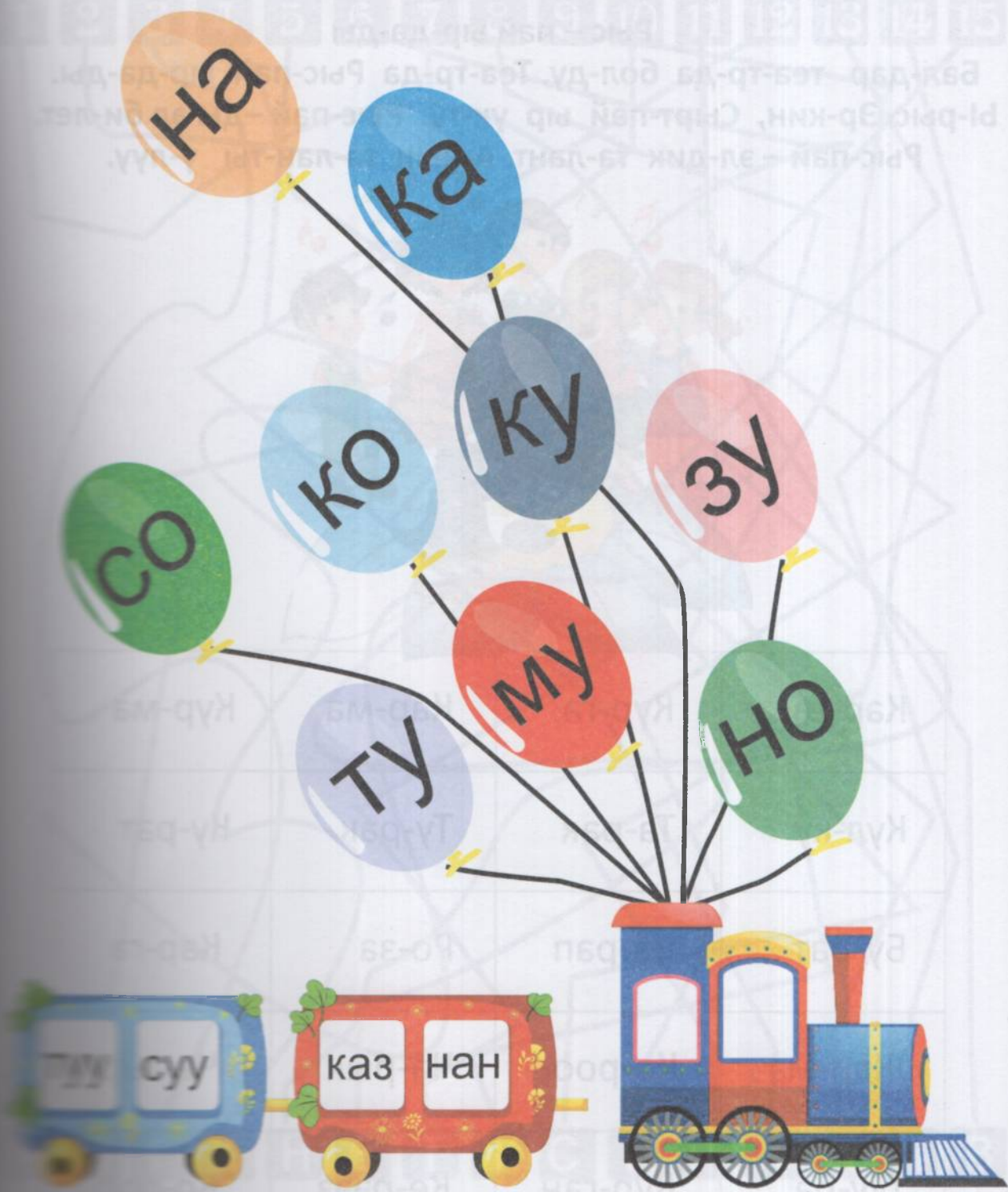
Са-гыз-ган

Көнүгүү "СМРУТ-МЕСИ"

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Окүйбүз

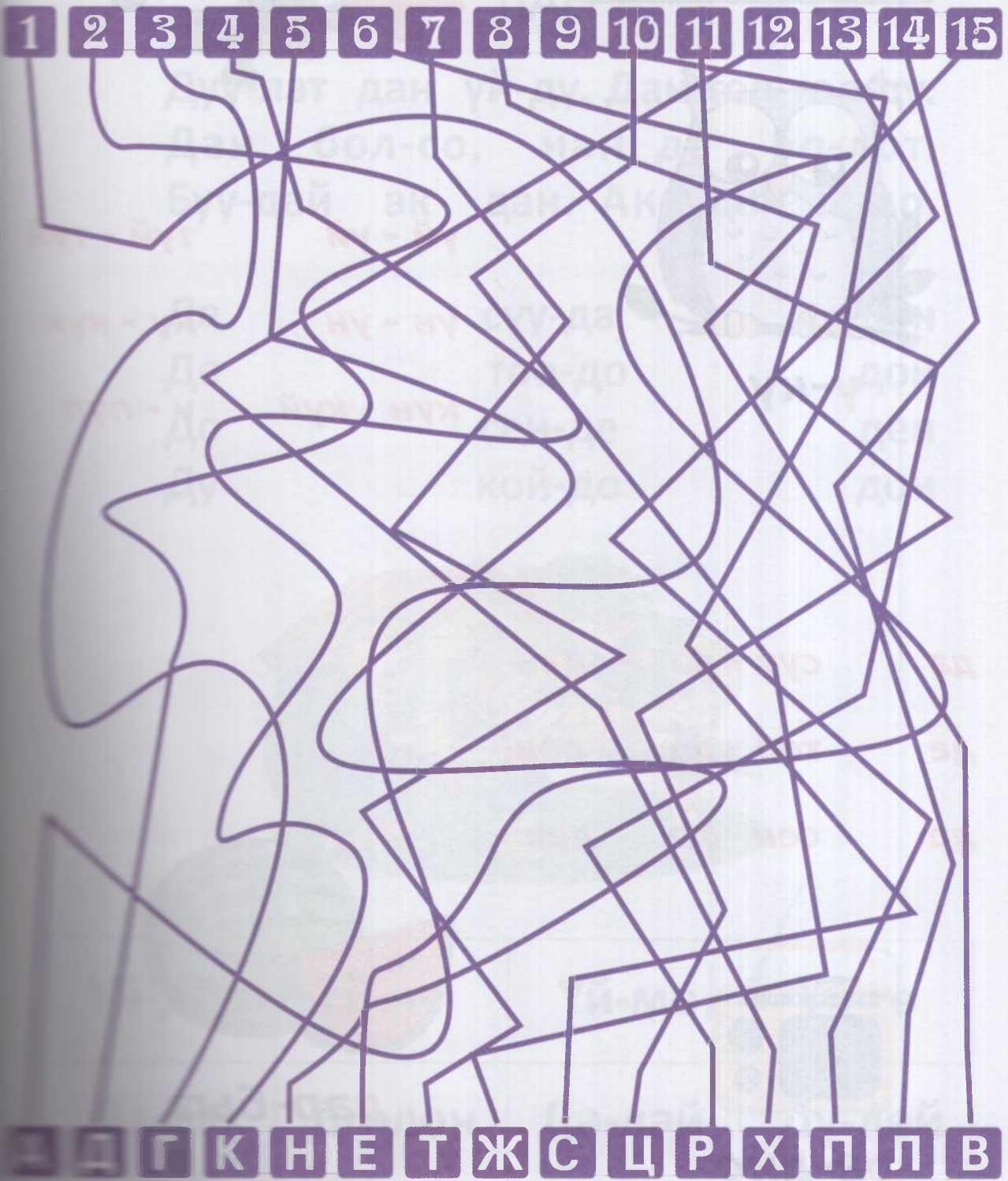
Окуйбуз

Рыс – пай ыр-да-ды
Бал-дар теа-тр-да бол-ду. Теа-тр-да Рыс-пай ыр-да-ды.
Ы-рыс Эр-кин, Сырт-пай ыр ук-ту. Рыс-пай –ды эл би-лет.
Рыс-пай – эл-дик та-лант. А-нын та-лан-ты у-луу.

Кар-та	Кур-га	Кар-ма	Кур-ма
Кул-ку	Та-рак	Ту-рак	Ку-рат
Бу-рат	Ка-рап	Ро-за	Кар-га
Жар-ма	Ко-роо	Ча-рык	Ча-тыр
Туу-ра	Кур-ган	Ке-рээз	Ко-роо

Көнүгүү "ЛАБИРИНТ"

ра	ро	ру	ре
----	----	----	----

ар	ор	ур	эр
----	----	----	----

Ү-кү

үй - уй

түй - туй

үн - ун

кү - күк

күн - куй

ү - пүп

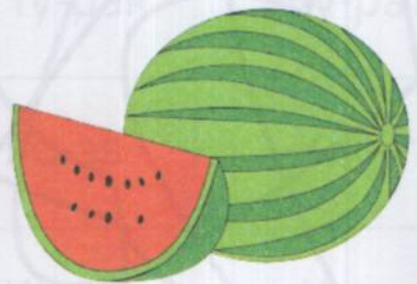
да суу - да дан

де тоо - до дон

до сен - де ден

ра-дио

дар-быз

Окуйбуз

ДАН

Дуу-лат дан үй-дү. Дан топ-тол-ду.
Дан бол-со, нан да бо-лот.
Буу-дай ак дан. Ак дан то-ло.

Да	суу-да	дан
Де	тоо-до	дон
До	сен-де	ден
Ду	кой-до	дон

Үй-дө	Үй-лө	Үй-мө	Үй-гө
Да-рак	До-лон	Да-лай	Дү-лөй

Көнүгүү “Шулут таблицасы 4 x 4”

4	13	8	10
3	15	7	14
1	16	9	12
11	6	5	2

Көнүгүү "СЕРУН-МЕСМ"

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

на́с	ты́в	по́к	бу́п
ла́н	вы́к	по́м	ту́н
ра́т	сы́л	бо́н	су́т
ла́р	бы́м	со́т	ку́р
ка́т	ры́с	ро́н	пу́с
да́н	шы́н	то́р	ду́с
за́р	гы́н	зо́н	ту́п

Окуйбуз

үкү	дан	кар
үшү	дон	жар
үнү	дун	жыр
үтү	дүн	жүр

Са-бак-та

Бул А-сан ал-А-сел
А-сан са-бак-та
А-сан оку жа-на
так э-сеп-те.

Көнүгүү "ААБУРУЖМ"

Дата

Аткаруу убактысы

$1 + 4 = \square$

$5 - 2 = \square$

$1 + 9 = \square$

$8 - 2 = \square$

$5 + 5 = \square$

$4 + 5 = \square$

$6 - 3 = \square$

$3 + 7 = \square$

$2 + 4 = \square$

$6 + 4 = \square$

$9 - 8 = \square$

$7 - 3 = \square$

$8 - 3 = \square$

$5 + 2 = \square$

$6 - 1 = \square$

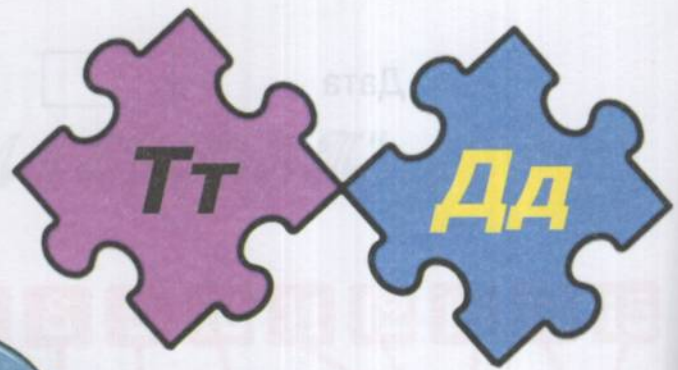
$2 + 8 = \square$

$9 - 4 = \square$

$8 - 4 = \square$

$4 + 4 = \square$

$10 - 5 = \square$

дельфин

та да

то до

ту ду

ты ды

ти ди

дан тан

дон тон

дун тун

дын тын

дин тин

түлкү

Окуйбуз

Түн-дүк

Бул - түн-дүк. Түн-дүк-тү Да-йыр
Ы-рыс-бек-тен ал-ды. Ы-рыс-бек
аб-дан ус-та. Ы-рыс-бек сан-дык-тын
да ус-та-ты. Түн-дүк-тү, сан-дык-ты
тоо-лук-тар баа-лайт.

Көнүгүү *“Шулот таблицасы 4 э 4”*

1	12	15	10
11	8	7	14
5	6	3	4
16	9	2	13

Көнүгүү "СЕМРУП-МЕСП"

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Көнүгүү "ААБУРУЖУ"

Дата

Аткаруу убактысы

$10 - 4 = \square$

$5 + 3 = \square$

$2 + 7 = \square$

$8 - 5 = \square$

$7 - 3 = \square$

$9 - 7 = \square$

$4 + 2 = \square$

$3 + 5 = \square$

$4 + 5 = \square$

$10 - 4 = \square$

$4 + 3 = \square$

$7 - 4 = \square$

$7 - 6 = \square$

$8 - 6 = \square$

$6 - 6 = \square$

$9 - 7 = \square$

$4 - 2 = \square$

$3 + 6 = \square$

$8 + 2 = \square$

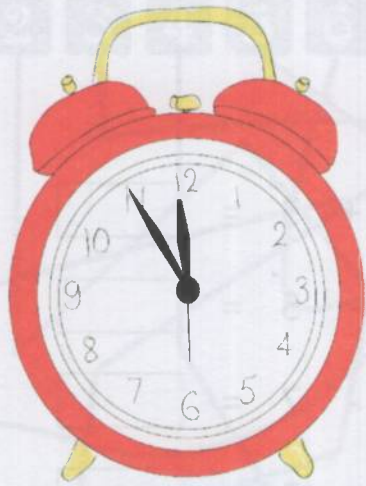
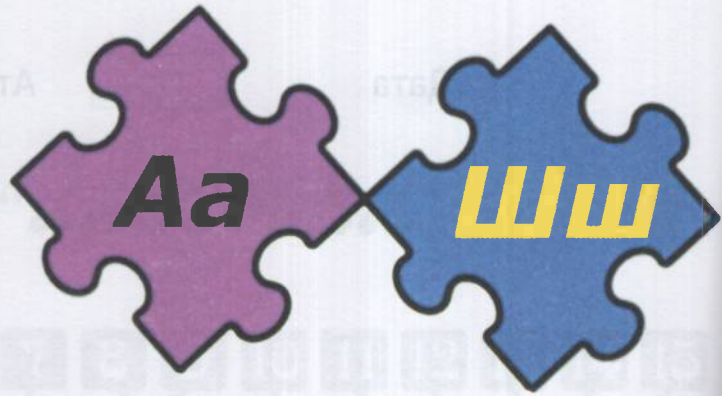
$6 + 2 = \square$

$9 - 7 = \square$

$8 - 7 = \square$

$9 - 4 = \square$

$6 - 4 = \square$

саат

саа	шар
каан	шор
шаа	шак
наа	шок
таа	шер
чаа	шур
паа	шыр

шар

Окуйбуз

ак	ас	ат	ай	ан	ал
ош	ой	уй	ой	үй	ый
иш	ош	өш	уш	аш	үш
үк	ык	ук	уй	ус	үр
өт	өс	ус	үс	ыс	ис
өр	ыр	ир	ур	ор	эр

Көнүгүү “Шулот таблицасы 4 э 4”

16	12	6	7
11	15	10	5
9	8	1	4
13	3	14	2

Көнүгүү "СМРУЛ-МЕСЛ"

ТОО БА-ЛЫ

Аа-лы тоо-до ту-рат. А-нын бал аа-ры-ла-ры бар.
Бал аа-ры бал бе-рет. Тоо-нун ба-лы ден соо-лук-
ка пай – да-луу. Саа-дат, бал ал. Аа-лы бал са-тат.

Тоо ба-лын эл баа-лайт

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА

КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК

КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ

КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА

ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Окуйбуз

чана	анан	шата
чака	жана	шака
чала	гана	шоро
чача	тама	шире
чопо	мала	шуру

Окуйбуз

ТОО БА-ЛЫ

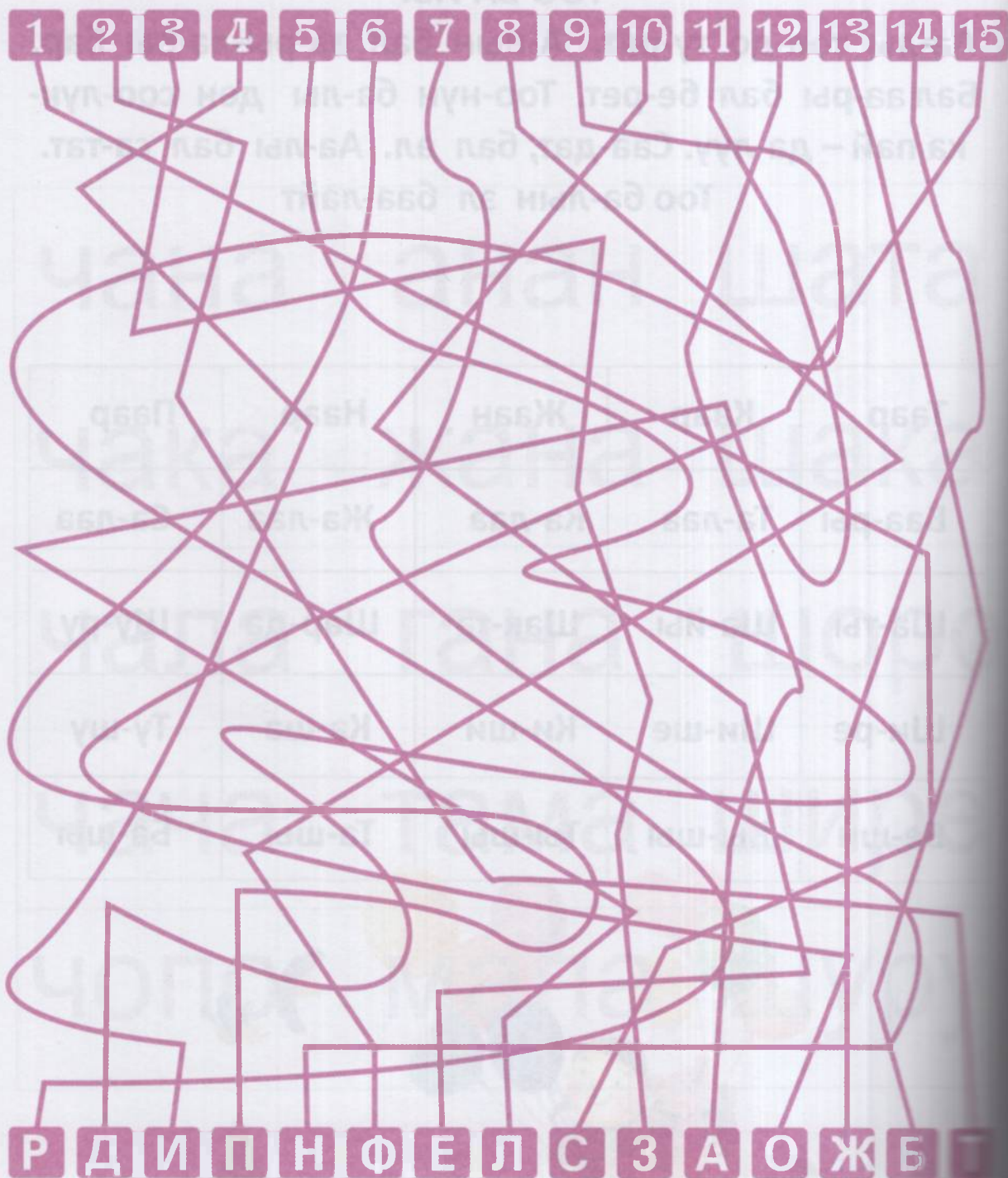
Аа-лы тоо-до ту-рат. А-нын бал аа-ры-ла-ры бар.
Бал аа-ры бал бе-рет. Тоо-нун ба-лы ден соо-лук-
ка пай – да-луу. Саа-дат, бал ал. Аа-лы бал са-тат.

Тоо ба-лын эл баа-лайт

Таар	Каар	Жаан	Наар	Паар
Баа-ры	Та-лаа	Ка-лаа	Жа-лаа	Са-лаа
Ша-ты	Ша-йы	Шак-та	Шар-да	Шу-ру
Ши-ре	Ши-ше	Ки-ши	Ка-ша	Ту-шу
Бе-ши	Кы-шы	Ты-шы	Та-шы	Ба-шы

Көнүгүү "ААБУРУЖУ"

Дата

Аткаруу убактысы

$10 - 4 = \boxed{}$

$5 + 3 = \boxed{}$

$2 + 7 = \boxed{}$

$8 - 5 = \boxed{}$

$7 - 3 = \boxed{}$

$9 - 7 = \boxed{}$

$4 + 2 = \boxed{}$

$3 + 5 = \boxed{}$

$4 + 5 = \boxed{}$

$10 - 4 = \boxed{}$

$4 + 3 = \boxed{}$

$7 - 4 = \boxed{}$

$7 - 6 = \boxed{}$

$8 - 6 = \boxed{}$

$6 - 6 = \boxed{}$

$9 - 7 = \boxed{}$

$4 - 2 = \boxed{}$

$3 + 6 = \boxed{}$

$8 + 2 = \boxed{}$

$6 + 2 = \boxed{}$

$9 - 7 = \boxed{}$

$8 - 7 = \boxed{}$

$9 - 4 = \boxed{}$

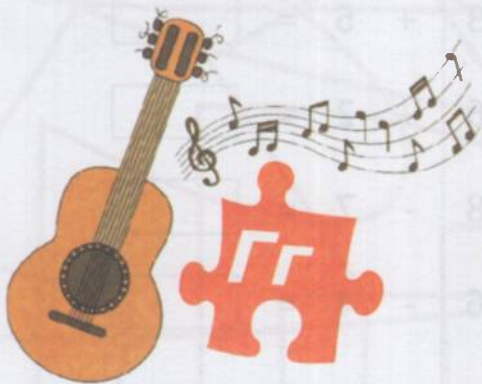
$6 - 4 = \boxed{}$

жаң-гак

ЧЫ-МЫН

ги-та-ра

жан чан ган

жон чон гон

жун гун гон

жүн чин гин

Окуйбуз

Жал	жай	жап	жак	жаз
чал	чай	чап	чак	чар
Жы-лан	Жы-пар	Жур-нал	Же-бе	Же-ле
Чур-ка	Чап-па	Ча-на	Чыч-кан	Ча-ка
Жур-өк	Жый-на	Жат-кан	Чи-рен	Чы-гаан

Көнүгүү “Шулут таблицасы 4 э 4”

16	9	8	10
11	15	7	14
2	6	3	13
5	12	4	1

Көнүгүү

“СМРУЖ-МЕСЖ”

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Окуйбуз

Жийде апа

Жий-де а-па жуур-кан жа-са-ды.

Жий-де а-па-нын жуур-ка-ны жак-шы бо-лот.

Ал жуур-кан-дын и-чи-не
жүн са-лат. Жий-де а-па-нын жуур-ка-ны
жай-лоо-до жы-луу.

Окүйбүз

Ч. Айт-ма-тов -- Кыр-гыз эл жа-зуу-чу-су.

Ал дүй-нө э-ли-не бел-ги-лүү.

Ч. Айт-ма-тов бал-дар ү-чүн да көп чы-гар-ма
жаз-ган. Ал -- Кыр-гыз э-ли-нин ба-ты-ры.Эм-ге-ги
ме-нен “Ак Шум-кар” ор-де-ни-не та-ты-ган.

Көнүгүү "ЛАБИРИНТ"

Дата

Аткаруу убактысы

$10 - 4 = \square$

$10 - 7 = \square$

$5 + 4 = \square$

$10 - 5 = \square$

$4 + 3 = \square$

$10 - 8 = \square$

$7 + 2 = \square$

$9 - 2 = \square$

$9 - 7 = \square$

$6 + 3 = \square$

$7 - 4 = \square$

$10 - 9 = \square$

$7 - 3 = \square$

$10 - 6 = \square$

$9 - 6 = \square$

$6 - 2 = \square$

$5 - 3 = \square$

$9 - 1 = \square$

$9 - 8 = \square$

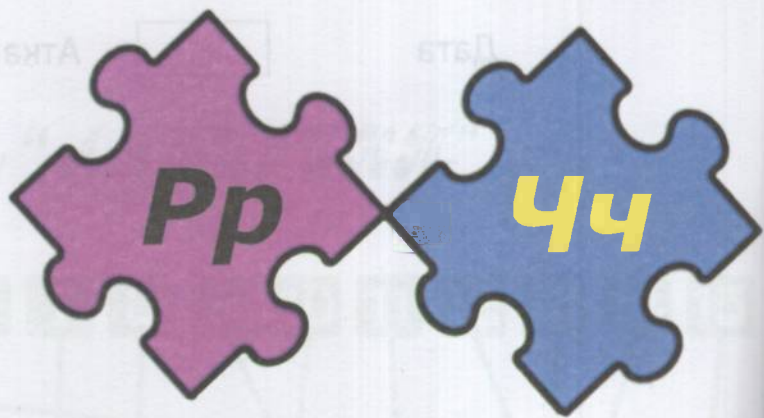
$7 - 2 = \square$

$9 - 7 = \square$

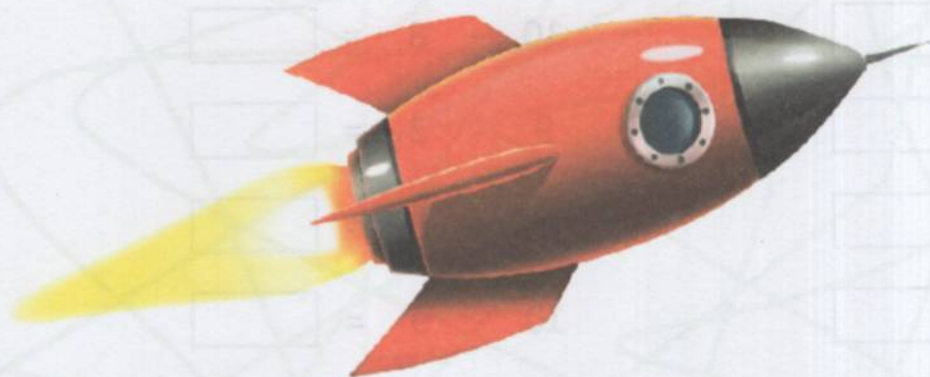
$7 - 3 = \square$

$3 + 7 = \square$

$8 - 6 = \square$

ракета

ра **ча**

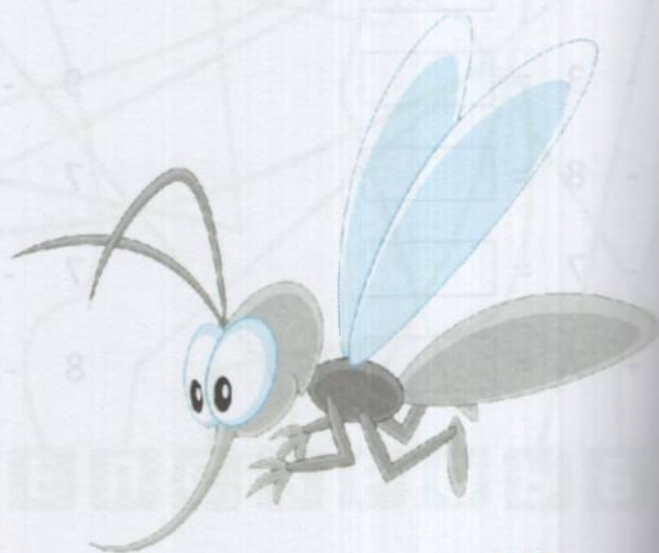
ру **чу**

ре **че**

ри **чи**

ры **чы**

рү **чү**

чиркей

Окуйбуз

Ра-ке-та

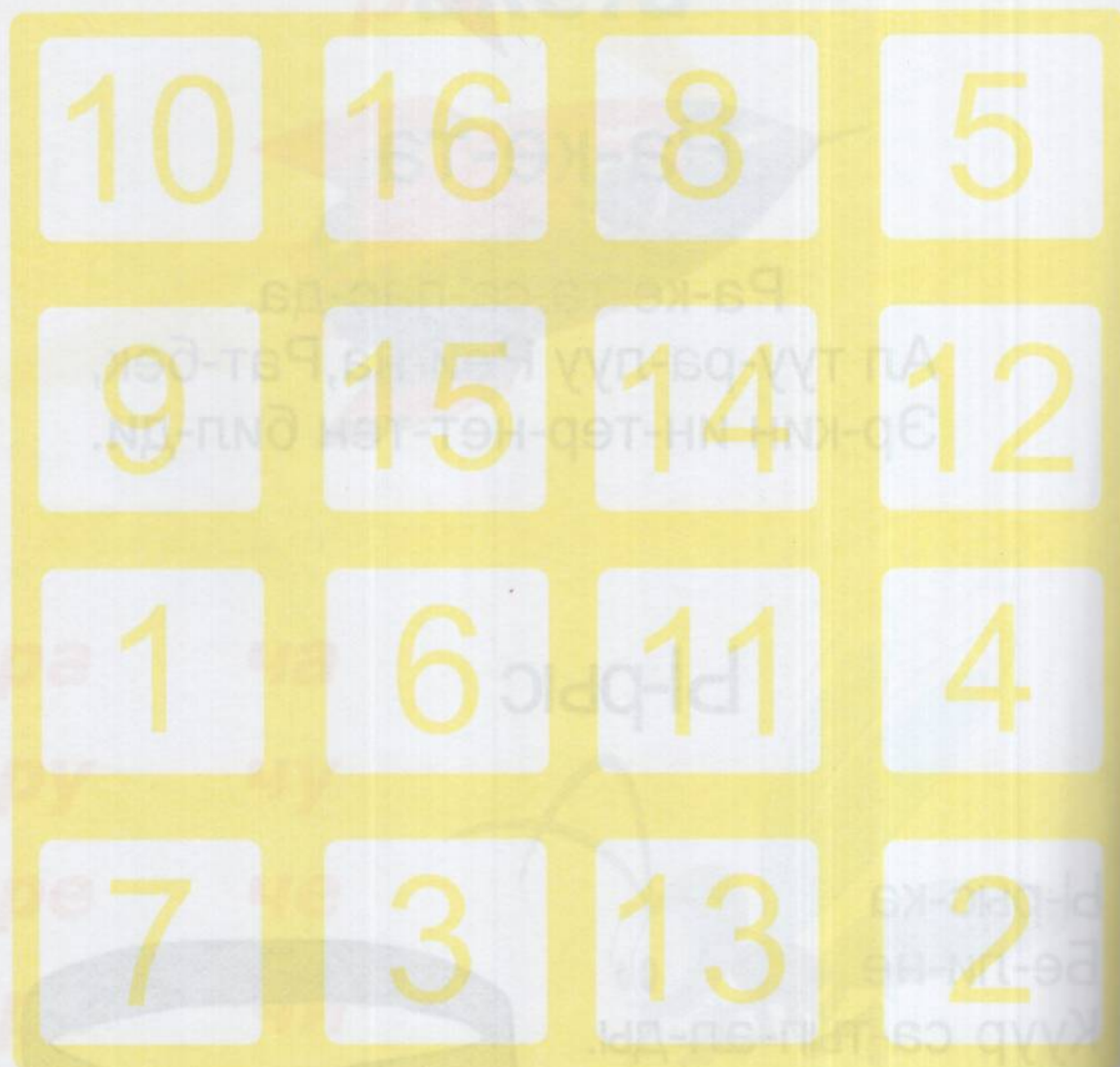
Ра-ке-та са-пар-да.
Ал туу-ра-луу Рей-на, Рат-бек,
Эр-кин ин-тер-нет-тен бил-ди.

Ы-рыс

Ы-рыс-ка
Бе-ли-не
Куур са-тып-ал-ды.
Аб-дан жак-ты.
Туу-ра кел-ди.

Көнүгүү “Шульт таблицасы 4 x 4”

10	16	8	5
9	15	14	12
1	6	11	4
7	3	13	2

		
3	5	3

$\blacksquare + 3 = \square$

$6 - \blacksquare = \square$

$7 - \blacksquare = \square$

$4 - \bigcirc = \square$

$\bigcirc + 4 = \square$

$8 - \bigcirc = \square$

$6 - \nabla = \square$

$\nabla - 5 = \square$

$7 + \nabla = \square$

$\blacksquare + 2 = \square$

$8 - \blacksquare = \square$

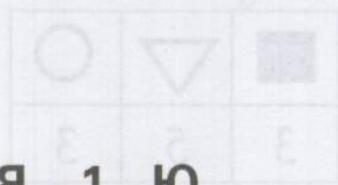
$3 + \bigcirc = \square$

$9 - \nabla = \square$

$\bigcirc + 7 = \square$

$\nabla - 1 = \square$

Көнүгүү "ЖАНА ТАБЛИЦАНЫ"

- Я ...1...Ю
- Ч2.....Б
- С3..... Ъ
- М.....4..... Т
- И5..... Ъ
- Й6..... Х
- Ц.....7..... Щ
- У.....8..... Г
- Ш.....9..... К
- Р.....10..... О
- В11..... А
- П.....12..... Л
- Д.....13..... Ъ
- С14..... Ю
- Ё15..... А
- Ф.....16..... Т
- Р.....17..... Н
- Е18..... Р

Көнүгүү "СМРУП-ПЕСИ"

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Окуйбуз

Ноо-руз май-ра-мы

Ноо-руз кыр-гыз э-ли-нин май-ра-мы.

Ал бай-ыр-кы эл-дик май-рам. Ноо-руз жа-зын-да май-рам-да-лат.

Ноо-руз жа-ңы күн-дү тү-шүн-дү-рөт да, жаз-дын ке-ли-шин бил-ди-рет.

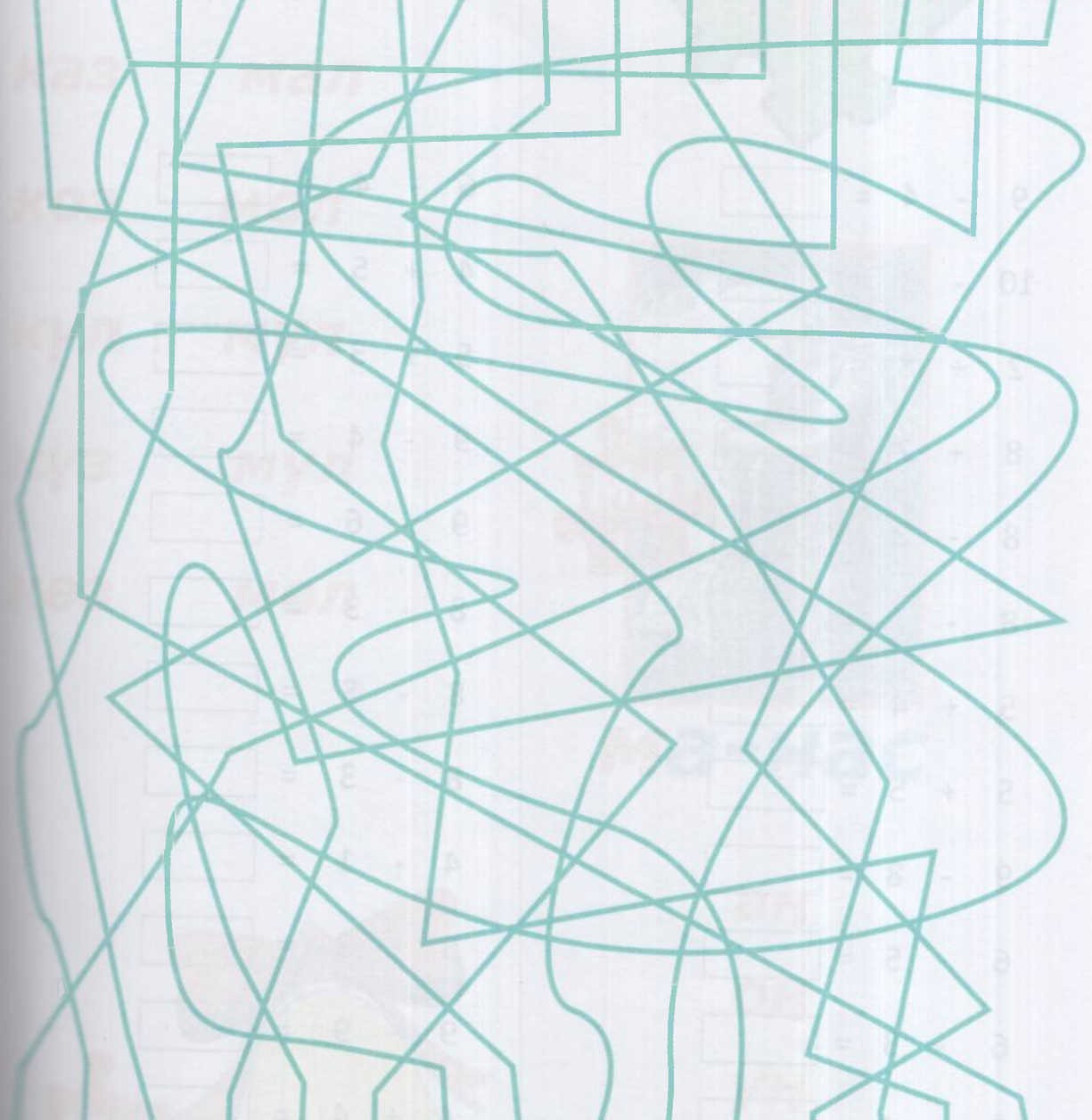
бул кү-нү кыр-гыз-дар жа-ңы жыл-ды то-су-шат.

Би-рин би-рин:

жа-ңы жы-лың ме-нен! - деп кут-тук-та-шат.

Көнүгүү "ЛАБУРИЖИ"

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

О Д И П Н К Е Л С Ш Р О Э Б У

Дата

Атқару убақтысы

$9 - 4 = \square$

$6 - 4 = \square$

$10 - 3 = \square$

$4 + 5 = \square$

$2 + 8 = \square$

$5 + 3 = \square$

$8 + 2 = \square$

$9 - 4 = \square$

$8 - 2 = \square$

$9 - 6 = \square$

$8 - 7 = \square$

$8 - 3 = \square$

$5 + 4 = \square$

$8 - 5 = \square$

$5 + 5 = \square$

$8 - 3 = \square$

$9 - 8 = \square$

$4 - 1 = \square$

$6 - 5 = \square$

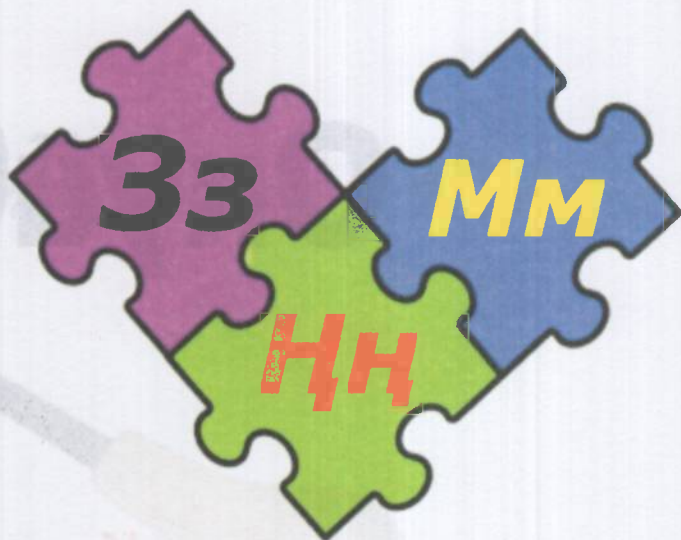
$5 + 3 = \square$

$6 - 3 = \square$

$9 - 9 = \square$

$6 - 4 = \square$

$4 + 4 = \square$

каз мал

коз мол

кул мул

күз мүл

көз мөл

Ма-нас

коң-гу-ро

аң

оң

уң

үң

өң

ың

Окуйбуз

Кыргыз комузу

Ко-муз кыр-гыз э-ли-нин му-зы-ка-лык баа-луу ас-па-бы. Ал ал-ма, ар-ча жа-на ө-рүк жы-га-чы-нан ча-бы-лат.

Баа-ры-нан ө-рүк ко-муз мык-ты бо-лот.

Ко-муз-ду кыр-гыз э-ли ө-тө жо-го-ру баа-лайт.

Ко-муз-суз кыр-гыз-дын эч бир май-ра-мы, той-ло-ру өт-пөйт. Ко-муз-да кыр-гыз-дын бар-дык о-бон-до-ру чер-ти-лет.

Көнүгүү “Шурут таблицасы 4 x 4”

4	10	8	12
16	9	7	11
1	6	15	5
14	3	13	2

		
9	5	4

$\triangle - 2 = \square$

$9 - \square = \square$

$9 - \square = \square$

$5 + \star = \square$

$\triangle - 7 = \square$

$6 + \square = \square$

$9 - \square = \square$

$\star + 3 = \square$

$2 + \triangle = \square$

$\triangle + 2 = \square$

$9 - \star = \square$

$5 + \square = \square$

$9 - \star = \square$

$\triangle - 4 = \square$

$\star - 5 = \square$

Көнүгүү "ЖЛЖ ПАБЛИЦАСЫ"

	Ъ...1...Е	
	Э.....2.....А	
	Х.....3.....С	
	З.....4.....У	
	Ж.....5.....Ы	
	Ю.....6.....Я	
	Щ.....7.....Ц	
	Д.....8.....Й	
	Б.....9.....Ф	
	Ш.....10.....Ё	
	Л.....11.....О	
	Ь.....12.....Ф	
	Т.....13.....В	
	О.....14.....Г	
	Г.....15.....А	
	Н.....16.....У	
	Р.....17.....Т	
18.....Ъ	

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Окуйбуз

жарык	күнүм	жаныш
алтын	бирок	кирет
шерик	жигит	басат
казык	ручка	жүрөк
жазды	күлөт	китеп
китеп	учат	жатат
уйлар	астан	жарык

Көнүгүү "ААБУРУЖУ"

Көнүгүү "ААБУРУЖУ"

Дата

Аткаруу убактысы

$5 + 5 = \boxed{}$

$8 - 3 = \boxed{}$

$9 - 8 = \boxed{}$

$4 - 1 = \boxed{}$

$6 - 5 = \boxed{}$

$5 + 3 = \boxed{}$

$6 - 3 = \boxed{}$

$9 - 9 = \boxed{}$

$6 - 4 = \boxed{}$

$4 + 4 = \boxed{}$

$7 + 2 = \boxed{}$

$9 - 2 = \boxed{}$

$9 - 7 = \boxed{}$

$6 + 3 = \boxed{}$

$7 - 4 = \boxed{}$

$10 - 9 = \boxed{}$

$7 - 3 = \boxed{}$

$10 - 6 = \boxed{}$

$9 - 6 = \boxed{}$

$6 - 2 = \boxed{}$

$2 + 7 = \boxed{}$

$8 - 5 = \boxed{}$

$7 - 3 = \boxed{}$

$9 - 7 = \boxed{}$

герб

боз-үй

өр-дөк

га үн өн

го үс өр

гу үк өк

гү үт өт

гө үн өт

гу үр өл

Окуйбуз

Чир-кей менен төө

Э-ки бал-бан ти-ре-шип,

Э-ми кир-ди ку-рө-шүп.

Чир-кей бут-тан чал-ган-да

Төө жы-гы-лып кал-ган-да,

Эл кый-кыр-ды “мык-ты” деп,

“Чир-кей төө-нү жык-ты” деп

Төө	жөө	мөө	чөө	гөө
Өр-гөө	Ө-рөөн	Мөө-рө	Жө-лөө	Кө-зө
Би-рөө	Э-көө	Ү-чөө	Төр-төө	Бе-шөө
Же-төө	Ал-тоо	Кө-рүү	Же-түү	Те-рүү
Э-лүү	Бе-рүү	Ке-лүү	Те-рүү	Төө-лүү
Ө-сүү	Ө-түү	Ө-рөөн	сөөл	Өр-гөө

Көнүгүү *“Шульт таблицасы 4 x 4”*

9	12	1	7
16	15	10	2
8	6	5	4
11	3	13	14

		
6	3	7

$\blacktriangle + 2 = \square$

$9 - \square = \square$

$9 - \square = \square$

$6 - \star = \square$

$\blacktriangle + 3 = \square$

$2 + \square = \square$

$9 - \square = \square$

$\star - 3 = \square$

$2 + \blacktriangle = \square$

$\blacktriangle + 3 = \square$

$9 - \star = \square$

$2 + \square = \square$

$6 - \star = \square$

$\blacktriangle + 3 = \square$

$\star - 1 = \square$

Көнүгүү "КЛЖ ПАБЛИЦАСЫ"

А	1	Щ
К	2	У
Ц	3	Й
Ы	4	Ф
Ч	5	Я
Г	6	Н
Щ	7	Л
Ж	8	Д
Б	9	Т
И	10	П
М	11	А
Ч	12	Ы
Ь	13	О
Э	14	Ъ
Ю	15	Й
Б	16	Ц
Н	17	Е
Ь	18	Т

Дата

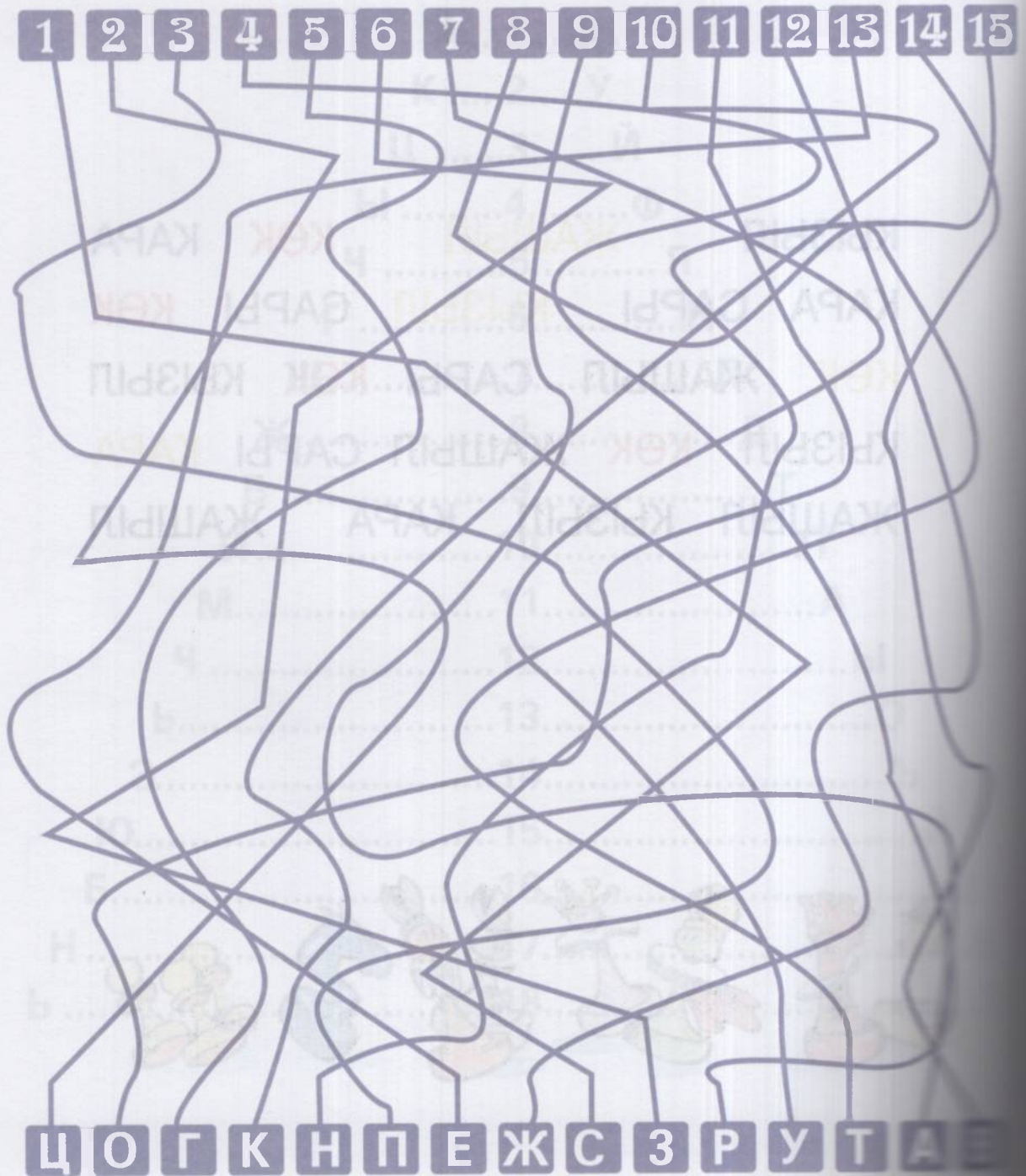
Аткаруу убактысы

Көнүгүү "СТРУП-ТЕСТ"

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Көнүгүү "ЛАБИРИНТ"

Дата

Аткаруу убактысы

$9 - 6 = \square$

$6 - 2 = \square$

$5 - 3 = \square$

$9 - 1 = \square$

$9 - 8 = \square$

$7 - 2 = \square$

$9 - 7 = \square$

$7 - 3 = \square$

$3 + 7 = \square$

$8 - 6 = \square$

$1 + 4 = \square$

$5 - 2 = \square$

$1 + 9 = \square$

$8 - 2 = \square$

$5 + 5 = \square$

$4 + 5 = \square$

$6 - 3 = \square$

$3 + 7 = \square$

$2 + 4 = \square$

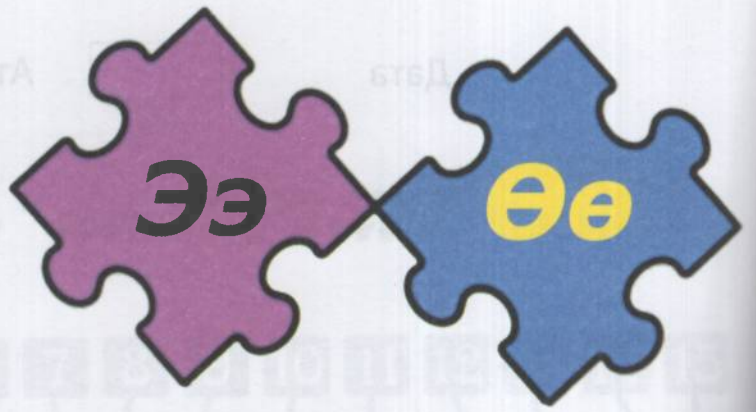
$6 + 4 = \square$

$9 - 8 = \square$

$7 - 3 = \square$

$9 - 6 = \square$

$6 - 2 = \square$

бээ

рее

рөө

бээ

бөө

пээ

пөө

сээ

сөө

тээ

төө

кээ

көө

нээ

нөө

лээ

лөө

шээ

шөө

төө

Окуйбуз

КИ-ТЕП

- Бул «А-лип-пе» ки-те-би-би?
- Ооба, ал – «А-лип-пе» ки-те-би.
- А-тай-бек, ки-теп-ти ал. О-ку.

Бул - Уул-тай. Ал - У-лан.
Уул-тай у-луу. Ал о-куйт.
У-лан о-ку-байт.
У-лан А-тай-бек-тин уу-лу.

Са-бак-та

Бул - А-сел. Ал - А-сан.
А-сан, А-сел - са-бак-та.
-А-сан, сен , так э-сеп-те.
-А-сел,сен так о-ку.

Көнүгүү "Шульт таблицасы 4 x 4"

12	5	14	10
3	15	7	9
1	6	16	4
8	11	13	2

		
2	4	3

 + 2 = 5 - = 6 - =

5 - = + 3 = 9 - =

8 - = - 6 = 9 + =

 + 4 = 9 - = 4 + =

8 - = + 7 = - 1 =

Көнүгүү "ЖЛЖ ТАБЛИЦАСЫ"

Ю...1...Ж
Б2.....Д
Ь3..... Л
Т4.....О
И5..... Р
М.....6..... П
С.....7..... А
Ч8.....В
Я9.....Ы
Й.....10.....З
Ш.....11..... Г
Н.....12..... Н
Е.....13..... К
У14..... У
Ц15..... Ц
Й.....16..... Р
Ш.....17..... Т
Ц18..... Е

Дата

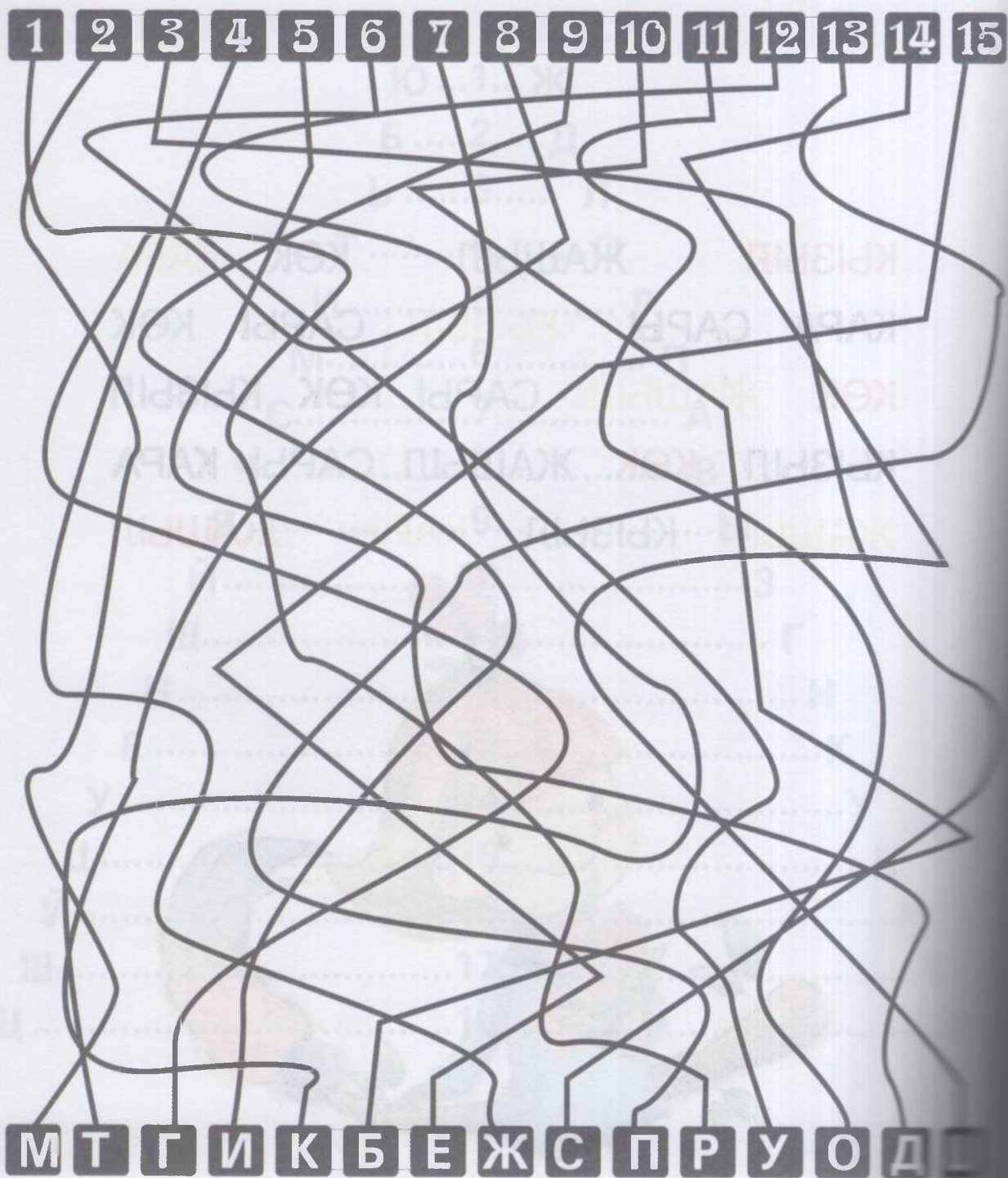
Аңгаруу убактысы

Көнүгүү "СТРУП-ТЕСТ"

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Көнүгүү "ЛАБИРИНТ"

Дата

Аткаруу убактысы

$9 - 8 = \boxed{}$

$7 - 2 = \boxed{}$

$9 - 7 = \boxed{}$

$7 - 3 = \boxed{}$

$3 + 7 = \boxed{}$

$8 - 6 = \boxed{}$

$1 + 4 = \boxed{}$

$5 - 2 = \boxed{}$

$1 + 9 = \boxed{}$

$8 - 2 = \boxed{}$

$4 + 3 = \boxed{}$

$10 - 8 = \boxed{}$

$7 + 2 = \boxed{}$

$9 - 2 = \boxed{}$

$9 - 7 = \boxed{}$

$6 + 3 = \boxed{}$

$7 - 4 = \boxed{}$

$10 - 9 = \boxed{}$

$7 - 3 = \boxed{}$

$10 - 6 = \boxed{}$

$9 - 6 = \boxed{}$

$6 - 2 = \boxed{}$

$10 - 4 = \boxed{}$

$10 - 8 = \boxed{}$

ха-лат

па-ра-шют

уя

ют ха уя

юн хо зя

юс ху яя

юл хи

юм хс

Хок-кей

Кыш Кел-ди. Ай-ла-на ак кар-га бө-лөн-дү. Бү-гүн
Фар-хад ме-нен Рах-ат хок-кей ой-но-го-ну чы-гыш-ты.
А-лар-га баш-ка бал-дар да ко-шул-ду. Та-хир, Сул-тан
а-лар-ды кы-зы-гуу ме-нен ка-рап ту-руш-ту.
Бал-дар хок-кей ой-но-гон-ду жак-шы кө-рү-шөт.
А-лар мык-ты ой-ноп жа-ты-шат.

Кү-күк ме-нен Зей-неп

Ил-ге-ри-ил-ге-ри бир куш уя са-лат. Ал э-ки
ба-ла-пан ба-сып чы-га-рат. Ба-ла-пан-дар-дын би-ри-нин
аты Зей-неп, э-кин-чи-си Кү-күк э-кен. Ба-ла-пан-дар
у-чуу-га жа-кын-дап ка-лат.
Уя-нын кы-ры-на чы-гып тал-пы-ны-шат.
Тал-пы-нып жа-тып Кү-күк жер-дин
жа-ра-ка-сы-на ки-рип ке-тет.
Уя-да жал-гыз Зей-неп ка-лат. О-шол
күн-дөн бе-ри Зей-неп, “Кү-күк”--- деп ча-кы-рат.
Жер ас-тын-да Кү-күк Зей-неп-ти
ча-кы-рып, жер үс-тү-нө
чы-гал-бай жү-рөт де-шет.

Па-ра-шют

Шуул-дап тү-шүп ке-лат-ты,
Тө-бө-дөн тик бир а-дам.
Чы-да-бас эле бул у-чур,
Дит ба-гып аны ка-ра-ган.

Ту-ру-шат ды-мып баа-ры-сы,
Не бо-лот деп ка-ра-шып.
Аң-гы-ча жа-йы-лып,
А-чы-лып кет-ти па-ра-шют!

Көнүгүү *"Шулот таблицасы 4 x 4"*

13	5	8	6
11	15	14	16
4	10	9	1
7	3	12	2

		
6	3	7

$\triangle + 2 = \square$

$9 - \square = \square$

$9 - \square = \square$

$6 - \star = \square$

$\triangle + 3 = \square$

$2 + \square = \square$

$9 - \square = \square$

$\star - 3 = \square$

$2 + \triangle = \square$

$\triangle + 3 = \square$

$9 - \star = \square$

$2 + \square = \square$

$9 - \star = \square$

$\triangle + 3 = \square$

$\star - 1 = \square$

Ъ	1	Я
Й	2	Ч
Х	3	С
Ц	4	М
Щ	5	У
К	6	Ш
Г	7	Е
Е	8	О
Ь	9	В
М	10	С
С	11	Ж
Р	12	Т
Я	13	А
Д	14	Ы
Л	15	Т
И	16	О
Р	17	Э
П	18	У

Дата

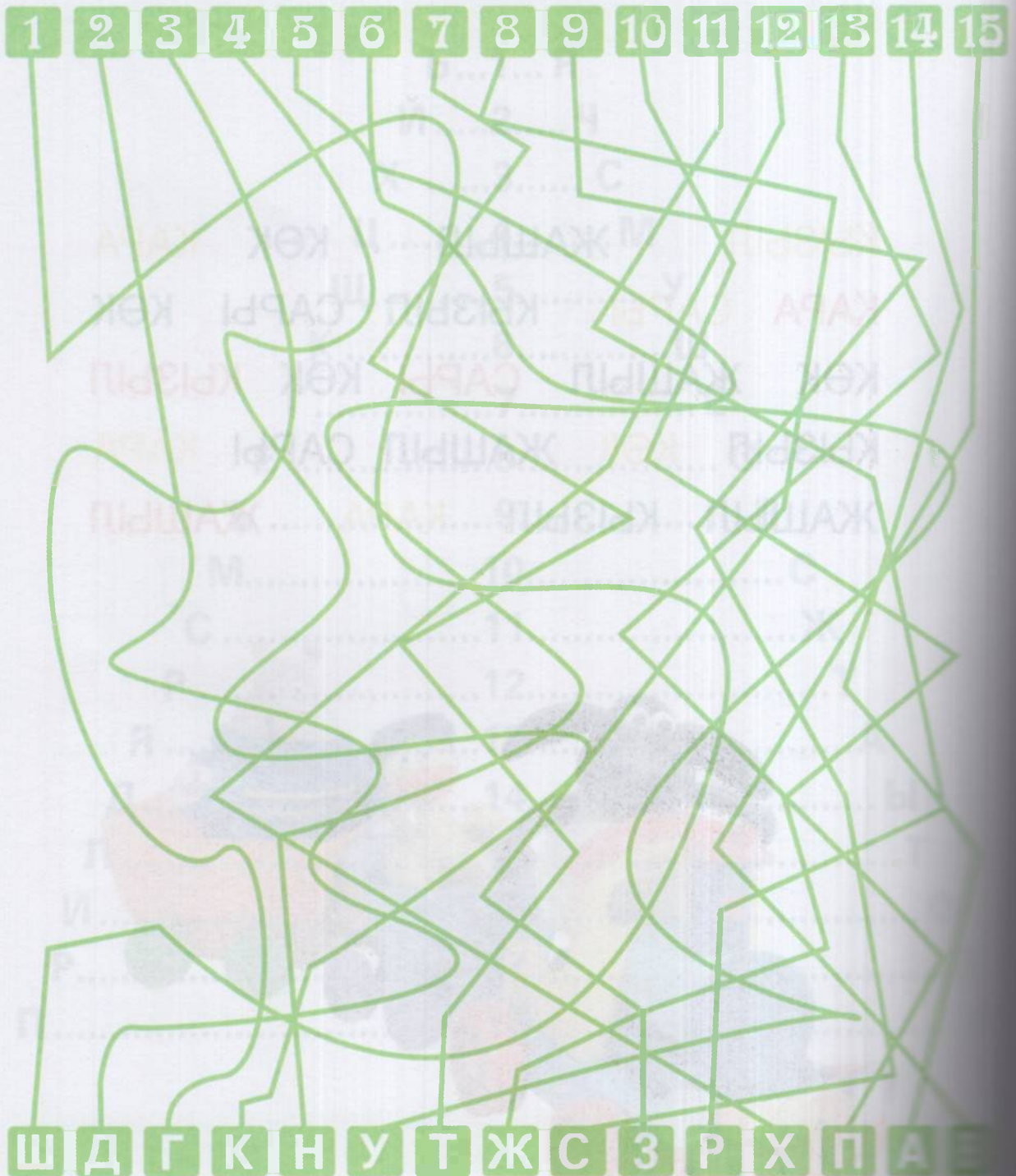
Аткаруу убактысы

Көнүгүү "СТРУП-ТЕСТ"

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Көнүгүү "ААБУРУЖУ" Көнүгүү

Дата

Аткаруу убактысы

$4 + 3 = \square$

$10 - 8 = \square$

$7 + 2 = \square$

$9 - 2 = \square$

$9 - 7 = \square$

$6 + 3 = \square$

$7 - 4 = \square$

$10 - 9 = \square$

$7 - 3 = \square$

$10 - 6 = \square$

$9 - 6 = \square$

$6 - 2 = \square$

$10 - 4 = \square$

$10 - 8 = \square$

$1 + 4 = \square$

$5 - 2 = \square$

$1 + 9 = \square$

$8 - 2 = \square$

$5 + 5 = \square$

$4 + 5 = \square$

$6 - 3 = \square$

$3 + 7 = \square$

$2 + 4 = \square$

$6 + 4 = \square$

Дата

Аткаруу убактысы

$4 + 3 = \square$

$10 - 8 = \square$

$7 + 2 = \square$

$9 - 2 = \square$

$9 - 7 = \square$

$6 + 3 = \square$

$7 - 4 = \square$

$10 - 9 = \square$

$7 - 3 = \square$

$10 - 6 = \square$

$9 - 6 = \square$

$6 - 2 = \square$

$10 - 4 = \square$

$10 - 8 = \square$

$1 + 4 = \square$

$5 - 2 = \square$

$1 + 9 = \square$

$8 - 2 = \square$

$5 + 5 = \square$

$4 + 5 = \square$

$6 - 3 = \square$

$3 + 7 = \square$

$2 + 4 = \square$

$6 + 4 = \square$

вер-то-лет

цирк

щет-ка

ва ша ца

во що цо

ву шу цу

ви ши ци

ве ше це

Көнүгүү "Шульц таблицасы 4 x 4"

6	12	3	2
7	11	15	16
1	5	9	4
14	8	13	10

Көнүгүү "ЖИЖ ПАБЛИЦИ" Ци

Й...1...Я
Ц.....2.....Ч
У.....3.....С
К.....4.....М
Е.....5.....И
Н.....6.....Т
Г.....7.....Ь
Ш.....8.....Б
Щ.....9.....Ю
З.....10.....Ъ
Х.....11.....Ж
Э.....12.....Ф
Ж.....13.....Ы
Д.....14.....В
Л.....15.....А
П.....16.....О
Р.....17.....Т
Е.....18.....

Көнүгүү "СТРУП-ТЕСТ"

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Паро-воз

Күш, күш, паро-воз,
Күк, күк, паро-воз,
Вангондордун баары дос.
Тарткан канча жүгүң бар,
Канча жүк-түк кү – чүң бар,
Качан се ни ми – не – мин?

Цирк-те

Биз циркке бардык. Цирк-те ат очону болду.
Кыргыздын шам-дагай жингит-тери ат үс-түндө
өз өнөр-лөрүн көрсөтүштү. Ат үс-түндө
баратыншып жерден тынйын эңишти.
Аларды чабандес-тер деп аташат.
Мык-ты үйрөтүлгөн ат-тар музыка
менен бийлешет. Кыргыз
цирки дүйнөнүн көп жер-лерин кындырды.

Таза жүрүү да маданият-туулук
Бөбөктөр, эринчээк болбогула.
Илээндилик да андан жаман сапат.
Ошондуктан, ар ким бочон тынкан алып
жүрүшү керек. Таза жүрүү пайдалуу.
Андыктан, щетка бизге эң керектүү буюм.
Чаң жукса, же кир болсо, кийим –ди
щетка-лап таза-лап ал. А –дегнүү жүрүү,
сынлык болуу кандай зарыл болсо таза
жүрүү да абдан керек

Көнүгүү "ЛАБИРИНТ"

Дата

Аткаруу убактысы

Күш, күш, "жүрүшү" үчүнө

Күк, күк, па-ро-гоз,

Б А В Г Д Е Ж З И Й К Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Э Ю Я

Таркан канна жүтүн сап,

Канна жумук күчүң бер,

Канна сенди мунан муну

$9 - 4 = \square$

$6 - 4 = \square$

$10 - 3 = \square$

$4 + 5 = \square$

$2 + 8 = \square$

$5 + 3 = \square$

$8 + 2 = \square$

$9 - 4 = \square$

$8 - 2 = \square$

$9 - 6 = \square$

$8 - 7 = \square$

$8 - 3 = \square$

$5 + 4 = \square$

$8 - 5 = \square$

$5 + 5 = \square$

$8 - 3 = \square$

$7 - 4 = \square$

$10 - 9 = \square$

$7 - 3 = \square$

$10 - 6 = \square$

$9 - 6 = \square$

$6 - 2 = \square$

$10 - 4 = \square$

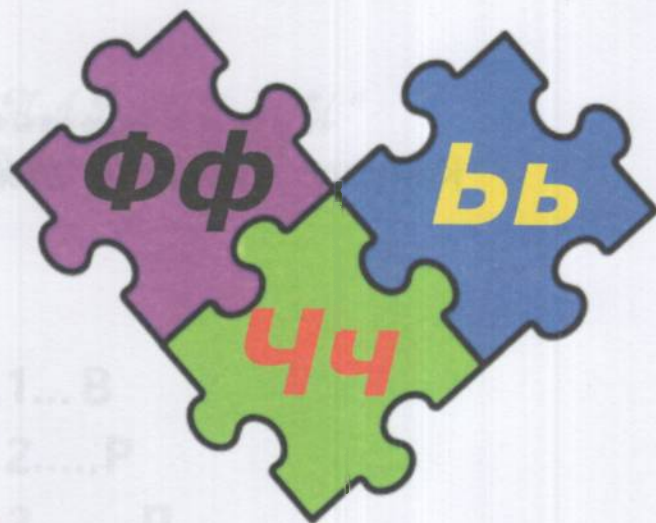
$10 - 8 = \square$

Чан жукса, же кир болсо, кийимди

щеткагап тазалап ал. А - дептүү жүрү,

сылык болуу кандай зарыл болсо тазе

жүрүүдө абдан керек.

фо-на-рик

КОНЬ-КИ

ча-ка

фа	ча
фо	го
фу	гу
фи	ги
фе	ге

Дата

Аткаруу убактысы

Көнүгүү *“Шульт таблицасы 4 x 4”*

6	12	3	4
16	13	7	11
1	5	9	10
14	8	15	2

Көнүгүү "ЖЛНЖ ТАБЛИЦАСЫ"

Й...1... В

К2..... Р

Г3..... Л

Щ.....4..... Ж

Х5..... Ъ

Ц6..... В

К.....7..... П

Ф8..... Я

Ч9..... С

Ю.....10..... Б

Ё11..... М

Р12..... С

П13..... Ы

Д14..... В

И15..... А

М.....16..... О

М.....17..... Т

Л.....18..... Н

Көнүгүү "СТРУП-ТЕСТ"

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Окуйбуз

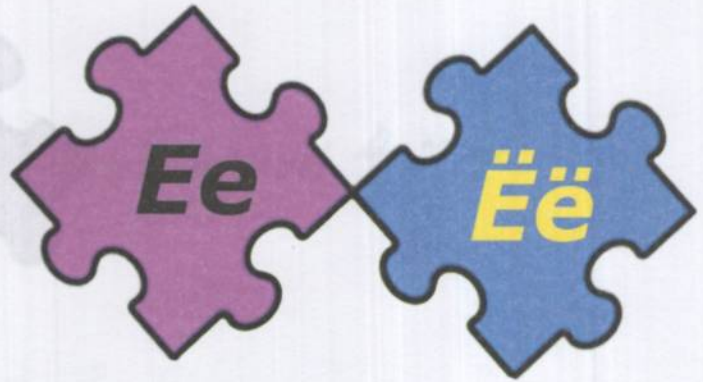
Фон-тан

Биш-кек шаа-рын-да фон-тан-дар көп.
А-нын тү-түк-тө-рү ка-тар ти-зи-лип, суу-ну
көк-кө бүр-кү-шөт.
Суу шуул-дап, би-йик а-ты-ры-лат. Кай-ра
кү-күм-дөй ча-чы-рап, жам-гыр
бо-луп жер-ге тү-шөт. Ош-ол кез-де
күн-дүн ну-ру ча-гыл-са,
түр-күн түс-тө-гү күн же-ле-си кө-рү-нөт.
Суу-нун шуул-да-ган үнү, та-за аба,
а-дам-ды сер-ги-тет, эс ал-ды-рат.
О-шол ү-чүн фон-тан-дын жа-ны-на
бал-дар көп чо-гу-лат.

Көнүгүү

Көнүгүү "ЛАБИРИНТ"

а	аа
о	оо
у	уу
э(е)	ээ
и	
у	уу
ы	
е	ее
ю	я
е	ё
д	т
б	п
гы	кы
	ки
з	с
ж	ш
и	ч
п	м
й	х
р	

е — и
э

чи-е
чи-.т

ё — й
о

бо-ё
бо-.к

й — ё
э

Е-пе-на
Е-гор

й — ё
о

ко-н
.л-ка

й — ёо
о
о

ба-. о
а-. о

ич-кер-түү бел-ги-си

**Бү-гүн май-рам, же-ниш күн.
чон а-там аб-дан кө-нүл-дүү.
Че-чип ил-сем паль-тоо-сун,
Көп ме-даль жарк деп кө-рүн-дү.
Аль-бом-до э-мес, тур-муш-та
А-та-лар бол-сун ө-мүр-лүү**

А-жы-ра-туу бел-ги-си

**Эл чо-гу-пат съезд-ге,
По-езд чо-гу-пат разъ-езд-де,
А биз до-сум э-көө-бүз
Жо-лу-га-быз подъ-езд-де**

сьёмка

Көнүгүү *“Шульт таблицасы 4x4”*

7	8	13	1
4	15	5	16
10	6	9	11
14	3	12	2

Көнүгүү "ЖИЖ ПАБЛИЦИ"

Ф	1	Б
Ы	2	Ю
В	3	Ё
А	4	Й
П	5	Ц
Р	6	У
О	7	К
Л	8	Е
Д	9	Н
Ж	10	Г
Э	11	Ш
Я	12	З
Ч	13	Щ
С	14	Х
М	15	Ъ
И	16	Ю
Т	17	Й
Ь	18	С

Көнүгүү "СТРУП-ТЕСТ"

КЫЗЫЛ ЖАШЫЛ КӨК КАРА
КАРА САРЫ КЫЗЫЛ САРЫ КӨК
КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КӨК КЫЗЫЛ
КЫЗЫЛ КӨК ЖАШЫЛ САРЫ КАРА
ЖАШЫЛ КЫЗЫЛ КАРА ЖАШЫЛ

Под-ъезд-де

Бул үй - төрт под-ъезд-ден ту-рат.
Би-рин-чи под-ъезд-де бар-ды-гы он эки үй-бү-лө
жа-шайт. А -лар ын-ты-мак-туу ко-шу-на-лар. Бал-да-ры
да ын-ты-мак-туу.

Да-йы-ма чо-гу ой-но-шот. А-лар ой-ноп жат-кан-да өз
тил-де-рин би-ри-би-ри-не үй-рө-тү-шөт.

О-шон-дук-тан бир кү-нү кыр-гыз-ча э-кин-чи кү-нү
о-рус ти-лин-де сүй-лөш-өт

О-шен-тип , бул под-ъезд-дин бал-да-рын-ын ар бир
кү-нү кы-зык-туу да, пай-да-луу да ө-төт.

Ко-роз жа-на бо-ёк

Ка-ны-бек ко-роз-дун сү-рө-түн тар-тып, бо-ё-гон-ду
у-нут-уп кал-ды. Ко-роз се-йил-деп ко-роо-го чык-ты.

-Сен эм-не бо-ёл-бой жү-рө-сүң ? – деп
ит аб-дан таң кал-ды. Ко-роз суу-дан ө-зүн ка-ра-са ,
ит туу-ра ай-тып-тыр.

-А-га ка-па бол-бой , а-зыр бо-ёк-тор-го бар.

А-лар се-ни бат эле бо-ёп бе-рет - де-ди ит.

Ко-роз бо-ёк-тор-го ке-лип, ма-га жар-дам
бер-ги-ле-чи- деп су-ран-ды.

Бо-ёк-тор ко-роз-ду бо-ёп бе-риш-ти

Та-е-нем

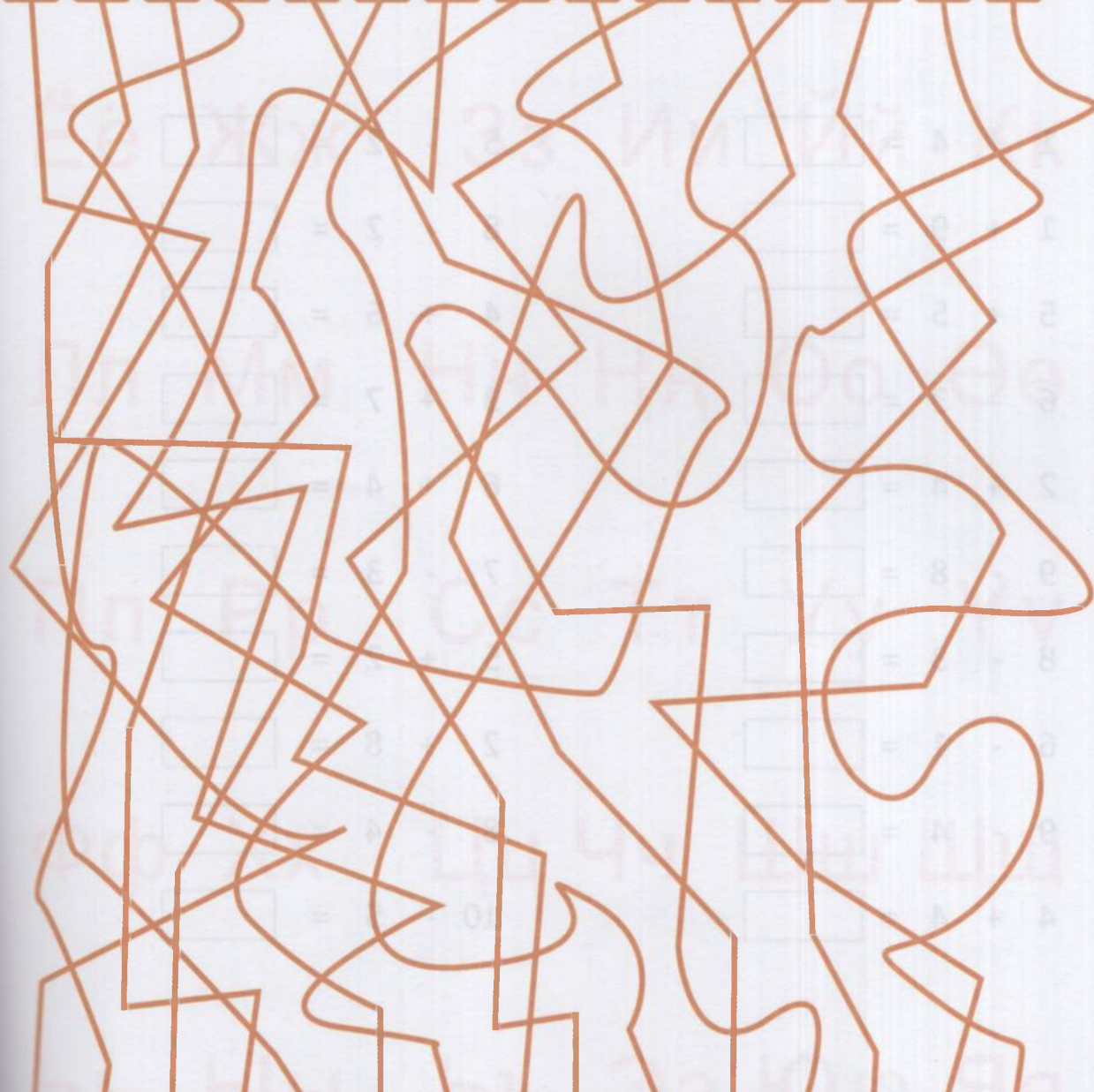
Ме-нин та-е-нем Ча-ек-те жа-шайт.

Мен та-е-нем-ди жак-шы кө-рөм. Ал ма-га
кы-зык-туу жо-мок-тор-ду ай-тып бе-рет.

Бү-гүн та-е-нем-дин туул-ган ку-ну. Мен та-е-нем-дин
бе-ти-нен өөп, гү-лүм-дү сун-дум.

Көнүгүү "ЛАБИРИНТ"

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

А П Р О Л Н Л Д Ж Э Х Ё Ф Ы В

Под-ъезд-де

Бул үй - Дата - под-ъезд-ден Аткаруу убактысы

Би-рин-чи под-ъезд-де бар-дыгы он эки үй-бу-ла жа-шайт. А-лар ко-роз-жа ма-шу-на-лар. Бал-да-ын-ты-мак-туу.

Да-йы-ма чо-гу ой-но-шот. А-лар ой-ноп жат-кан-га

Ошон-дук-тан бир кү-нү кыр-гыз-ча э-ли-чи кү-нү

о-рус-ти-ли-де ой-лө-шөт

$1 + 4 = \boxed{}$

$5 - 2 = \boxed{}$

$1 + 9 = \boxed{}$

$8 - 2 = \boxed{}$

$5 + 5 = \boxed{}$

$4 + 5 = \boxed{}$

$6 - 3 = \boxed{}$

$3 + 7 = \boxed{}$

$2 + 4 = \boxed{}$

$6 + 4 = \boxed{}$

$9 - 8 = \boxed{}$

$7 - 3 = \boxed{}$

$8 - 3 = \boxed{}$

$5 + 2 = \boxed{}$

$6 - 1 = \boxed{}$

$2 + 8 = \boxed{}$

$9 - 4 = \boxed{}$

$8 - 4 = \boxed{}$

$4 + 4 = \boxed{}$

$10 - 5 = \boxed{}$

В Ю Ф Э Х Э Ж Д Л Н П О Р

Тал, табышмак
КЫРГЫЗЧА АЛФАВИТ

Аа Бб Вв Гг Дд Ее

Ёё Жж Зз Ии Йй Кк

Лл Мм Нн Ңң Оо Өө

Пп Рр Сс Тт Уу Үү

Фф Хх Цц Чч Шш Щщ

Ьь Ыы Ьь Ээ Юю Яя

ОКУУ ЖАНА
СӨЗ ӨСТҮРҮЧҮ

Тап, табышмак

Өзү тегерек,
Жарыгы эң керек
Күндүз көрөм,
Түндөсү көрбөйм.

Күнү-түнү тынбаган,
Бөлө чапса сынбаган.

Каза берсе түбү жок
Кайда барса жүгү жок
"Кадыры" бар үнү жок

(Ой)

Эки күлүк бар
Биринен бири озот
Алдыны көздөй
Кадам созот

Бели ичке кылдай,
Бир мүнөт жөн турбай.
Көтөрөт тал куурай,
Өзүнөн кырк курдай.

Нөшөрлөп жамгыр басылды
Күн жаркып нуру чачылды.
Асмандан түстүү боёк жип
Ийилип жерге тартылды.

(Күн желе)

Чапаны ала-була,
Учканда кара буга.
Бирдеме көрүп калса,
Шакылдап салат чууга.

АПЕНДИ ЖАНА ЭШЕК

Апендинин эшеги жоголуп кетиптир. Ал абдан кайгырды. Кишилер ага көңүл айтышып: – Кейип-кепчип эмне кыласың, өзүң аман болсоң болду, дагы башкасын сатып алаарсың, – дешти. – Туура айтасыңар! Ошол эшекке минип турбаганым жакшы болгон экен, болбосо аны менен кошо өзүм да жоголуп кетмек экем! – деп жооп бериптир Апенди. Кишилер анын бул айтканына күлүп калышат. Анда Апендинин ачуусу келип: – Менин башыма ушунчалык кайгы түшүп турса, силер эмнеге шылдың кыласыңар? Ай, силер... Эл баягыдан да катуу күлөт. Ыза болгон Апенди андан бетер ачууланып: – О, Кудай, бул элди өз-өз эшегине мингизип, кайдадыр бир жакка кетирип жана ошол эшек-пешеги менен жоголгондой кыла көр! – деген экен.

Абышка менен дөө

Илгери кедей абышка ар кимдин ишин иштеп, эптеп оокат өткөрчү экен. Бир күнү жолдон жумуртка таап алды. Андан ары барса дөө жолукту. Абышка дөөдөн аябай коркуп, бирок ошол замат амал ойлоп:

— Эң сонун болду, сени таап кел деп, кудай мага тапшырды эле, издеп жүрүп чарчадым, деди.

— Кудай мени эмне кылат экен, биле алдыңбы?

— деп сурады дөө, шаштысы кетип. Абышка дөөнүн коркконун сезип:

— Кудай өзүнө алтын сарай салдырат экен.

Ошонун ылайыктуу устуну жок болуп жатат.

Ага сен ылайыктуу экенсиң, ылдам жүр,

кечигип калдык, деди. Абышканын айтканына

анчалык ишенбей, дөө муну менен сынашып

көрмөк болду. Куу тобулгунун сары суусун чыгара

кармаш үчүн убада кылышты. Дөө куураган тобулгуну

бычырата кармады эле, суу чыккан жок. Кезек абышкага келип,

колундагы жумуртканы тобулгу менен кошо кармаганда жумуртка

жарылып, сары суу агып кетти. Муну көргөн дөө абышкадан чындап эле коркуп:

— Айланайын абышка, ырайым кылып мени бошот, азырынча

муну ала тур, — деп ат башындай алтын берди. Абышка алтынды алып:

— Мейли эми, дөөнү издеп таппадым деп, кудайга айтып коёюн,

— деди да, өз жолуна түштү

Куйругун жазалаган түлкү

Түлкү талаада жойлоп жүрсө, ит ээрчиткен аңчылар көрүп калат. Алар тайгандарын агытып, түлкүгө коё беришет. Түлкү буту-бутуна тийбей качып отуруп тайгандан кутулбасын билгенден кийин жакын арадагы ийинге кире качат. Ошентип, тайгандар оозунан жулдурган бөрүдөй болуп, аңкайып сыртта туруп калышат.

Ийиндин түп жагына жетип, бир аз эс алган соң түлкү:

- Көзүм, көзүм, сен эмнени көрдүң,-деп көзүнөн сурайт. Анда көзү:

- Мен болгон окуянын баардыгын көрүп турдум. Тайгандар жакындап келе жатканын, ушул жерде ийин бар экенин көрдүм,-дейт.

Түлкү:

- Кулагым, кулагым сен эмнени уктуң?- деп сурайт. Анда кулагы:

- Аңчылардын кууп келе жатканын, иттердин арылдаган угуп, сага алардын жер жарган дабышын билгиздим,- деп жооп берет.

Андан кийин түлкү:

- Мурдум, мурдум, сен эмне кылдың?- деп сураса, мурду:

- Мен коңурсуган жаман жыттуу иттердин жакындап калганын сезип, сага билгиздим, – деп жооп берет.

Түлкү:

- Буттарым, буттарым, силер эмне кылдыңар?- деп сураса, буттары:

- Биз күчүбүздүн келишинче тез чуркап, иттерге жеткирбей, сени ушул ийинге алып келдик,-дешип жапырт жооп беришет. Алардын жоопторуна маашырланган түлкү:

- Куйругум, куйругум булар мага минтип жардам берди, сен эмне кылдың?- деп сураса, куйругу:

- Мен тайгандар келе жатканда коркконумдан эч айламды табалбай сенин эки арткы бутуңа жашынып калдым – дейт.

Ошондо түлкү ачуусу келип:

-Сен менин буттарыма жолтоо кылып, тез чуркатпай кармап жаткан турбайсыңбы. Иттер кармап алсын деген арам ойдо экенсиң го! Мен сени иттерге салып берейин, акеңди гана таанытайын,- деп ачууланып куйругун ийиндин сыртына булактатып, боортоктоп жатып калды. Ийиндин оозунда аңдып турган иттер сүйүнгөн бойдон түлкүнү куйруктан тиштеп чыгарып, талап киришти.

Ошентип, куйругун жазалайм деген кем акыл түлкү өзү кырсыкка учурап өлүптүр.

Үч ууру

Үч жерден үч ууру аттанып, бир жерден үчөө тең кезигишет. Бул уурулар сөзгө келип, бири- бири менен таанышышат. Биринчи ууру:

- Мен жанда жок уурумун- дейт.

Экинчи ууру:

- Мен жанда жок баатырмын- дейт.

Үчүнчү ууру:

- Мен жанда жок ченчимин. Мен отун бар деген жерде отун, суу бар деген жерде суу, эл бар деген жерде – эл бар, кыскасы бар деп айткандарымдын баары бар, баарын караңгы, жарыкта болсун жазбай табам,- дейт.

Ошентип узак жол жүрүшөт. Жүрүп отуруп, жүрүп отуруп бир жерге келгенде ченчи жолдошторуна:

- Менин шакегимди алып атымдын басып кеткен изине көөмп кеткиле, кайта келиште жазбай табам,- дейт.

Баатыр менен ууру баягы шакекти ченчи айткандай жерге көөмп андан ары кетишти.

Жүрүп отуруп, жүрүп отуруп бир оокумда баатыр менен ченчи жанда жок ууруга:

- Сен уурулугум ашык дейсиң, эмесе өнөрүңдү көрсөтүп, хандын казынасынан аттын башындай алтын уурдап кел,- дешет.

Бир күнү ууру түн жарымында хандын казынасына кирмек болуп келе жатса, шаардын четинде бир кыз отуруптур. Көрсө, ал хандын кызы экен. Ат башындай алтынды алып бир жигит менен качмак болуптур. Ууру келер замат кыз:

- Жүр, кеттик,- деп атка минип жөнөшөт.

Жүрүп отуруп, жүрүп отуруп ууру кыз менен баягы баатыр ченчиге келип:

- Ээ, баатырлар, ата казынасы кызыбы, же алтынбы?

- Ата казынасы кыз,- деп жооп беришет.

Баягы үчөө кызды ээрчитип жүрүп олтуруп бир жерге келгенде ченчи:

- Ой, баатыр, баягы шакекти менин атым басып калды, ага кой!- дейт.

- Калп айтпасаңчы, атыңдын бутунун астындагы шакекти кантип эле биле койдуң?- дейт.

Ченчи:

- Атыңдан түшүп, батыраак кара,- дейт. Баатыр түшүп, изин караса, шакек жатат.

Баягылар бир жерге келгенде жаан жаайт. Ченчи менен ашкан ууру баатырга:

- Сен баатыр эмессиңби, мүрзөдөгү жыгачтарды алып кел,- дейт.

Ошентип коюп ууру дароо барып жыпжылаңач болуп, баткакка оонап, төбөсү ачык көргө кирип кетет. Баатыр болсо бир бейиттин жанына барып муштагылап жыгачты алып, бир тең отунга жеткирип, бутун үзөңгүгө салаарда, ууру кыйкырыкты салып:

- Сен малды айдап, майды чайнап жүрөсүң, биздин үстүбүзгө көлөкө кылган жыгачты да аласыңбы?!- деп жакадан алат.

Ошондо да баатыр кабагым кашым дебей:

- Сен эрте өлүп кудайга бардың, сага теңелип биз да ачка өлөлүбү, - деп ууруну жыга муштап, отунду арта салып жайбаракат кете берет.

Жүрүп отуруп, жүрүп отуруп кыз үчөө бир айылга келип: “Кимибиздин өнөрүбүз күчтүү” - деп казыга калыстыкка барышты. Ар кимиси өз өнөрүн төкпөй-чачпай айтып берет.

Ошондо казы булардын өнөрлөрүн угуп отуруп:

- Баарыңдан баатырдын өнөрү ашык экен,- деп кызды баатырга берет.

Үчүнчү үзүрү: **Жылан менен кишинин арбашы**

Илгери - илгери бир дыйкан болгон экен. Эгинин отоп жүрсө, жакын эле жерден ышкырган дабыш чыгат. “Эмне болду экен?”- деп карай калса, бет маңдайында эки- үч кадам аралыкта эгинден да бийигирээк болгон жылан куйругу менен тикесинен турат. Дыйкан апкаарып жыланды тиктеген боюнча туруп калат. Баягы жылан да кишиден көзүн албай, тостоё тигилет. Дыйкан да көзүн ирмебей көпкө чейин карап тура берет.

Бир топтон кийин дыйкан жылан менен арбашып калганын билип, бир аз эсин жыйып, мындай учурда эмне кылуу керек экенин элден уккандары боюнча жасоого аракет кылат. Жылан менен арбашып турганда ал кыймылдап, же бурулуп кетпей, жыландын атын табууга аракет кылып, ар кандай ысымдарды айта баштайт: “Мар”, “Могой”, “Мокочо”, “Кайыш”, “Айнек”, “Айнек көз”, “Уу”, “Заар”, “Чаар”!

Бирок жылан эч кыймылдабай тикесинен катып турат. Дыйкан жыландын аты ушул болуп калбасын деп болжогон сөздөрүн жобурап улантат. Бирок таба албайт. Жылан андасанда ышкырып коюп, тилин соймоңдотуп, дыйкандан көзүн албай кыймылсыз. Булардын арбашуусу созула берип, бир топ убакыт өтөт.

Түш ченде дыйкандын кызы атасына тамак алып келет. Келсе, атасы жылан менен тиктешип турат. Атасы күндүн ысыгына какталып тура берип, бүткөн боюнан шорголоп тер кетип, деми кыстыгып, ичи көөп бара жаткан экен. Жыланды караса анын да ичи көөп, шайы кетип, көзү тостоюп чанагынан чыгарына аз калыптыр. Кыз жүрөгү түшүп бир кадам жасай албай, каккан казыктай туруп калат.

Кызын келгенин билген дыйкан: “Топчумду чеч!”- деп айтууга гана араң кудурети келет. Эмнегедир ошол замат баягы жыландын ичи тарс эте жарылып, сулап жатып калат. Көрсө, жыландын аты “Топчу” экен. Жыландын аты табылган соң, ичи жарылып кетиптир.

Жылан менен арбашкан адам, жыландын атын таба албаса ичи көөп, жарылып өлөт экен.

Ошентип дыйкан жыланды жеңип бала- бакырасы менен аман- эсен оокатын кылып жатып калган экен.

Сыйкырдуу сака

Илгери- илгери миң койлуу киши менен жүз койлуу киши кошуна жашайт. Койлорун балдары кайтарып жүрөт.

Күндөрдүн бир күнүндө миң кой кайтарган бала менен жүз кой кайтарган бала койлорун эки бөлөк жайып коюп, чүкө ойношот. Кечке ойноп, жүз койлуу бала чүкөсүн бүт уттуруп, бир сакасы эле калат. Ошондо гана кайтарган кою эсине түшүп, койлоруна келсе, баарын карышкыр кырып кетиптир.

Үйүнө баргандан коркуп, бала бир үңкүргө түнөйт. Курсагы ач, ичерге тамак жок, кою кырылып, чүкөсүн уттуруп, ичи күйүп уктай албай коёт. Ошондо сакасын колуна алып: “Сакам, сен да жакшы конбой койдун, мен да жакшы ойной албадым. Чүкөмдү уттурганым аз келгенсип, койлорду карышкыр кырып кеткенин карачы. Эми кантип жан сактайбыз? Эт, май, сүт, кийим- кечекти кайдан табабыз? Атаңдын көрү ай, кайра жүз койлуу болсок, чүкө ойногонду коюп, жакшылап кайтарып жүрөр элем”,- деп көз жашын сакасына тамчылатат. Ошентип санааркап жатып уктап кетет.

Эртең менен эрте ойгонуп, бала өз көзүнө өзү ишенбейт. Тегерете койлору жуушап жатат. Бала сүйүнүп, койлорун айдап үйүнө келет. Бирок кечээ болгон окуяны ата- энесине айтпайт.

Дагы кой жайып чыкканда кечээ койлорун карышкыр кырып кеткенин, уктап калса, койлору жуушап жатканын миң койлуу балага айтып берет. Миң койлуу бала укканын атасына айтат.

Миң койлуу киши сыйкырдын баары жүз койлуу баланын сакасында экенин билип, дагы байыгысы келет, да, өз баласына: “Тиги жолдош балаңдын сакасын бүт чүкөңдү берсең да, бир койго сатып алсаң да алып кел”,- дейт. Эртеси

Жылан менен арбашкан адам, жыландын атын таба албаса ичи көөп, жарылып өлөт экен.

Ошентип дыйкан жыланды жеңип бала- бакырасы менен аман- эсен оокатын кылып жатып калган экен.

Сыйкырдуу сака

Илгери- илгери миң койлуу киши менен жүз койлуу киши кошуна жашайт. Койлорун балдары кайтарып жүрөт.

Күндөрдүн бир күнүндө миң кой кайтарган бала менен жүз кой кайтарган бала койлорун эки бөлөк жайып коюп, чүкө ойношот. Кечке ойноп, жүз койлуу бала чүкөсүн бүт уттуруп, бир сакасы эле калат. Ошондо гана кайтарган кою эсине түшүп, койлоруна келсе, баарын карышкыр кырып кетиптир.

Үйүнө баргандан коркуп, бала бир үңкүргө түнөйт. Курсагы ач, ичерге тамак жок, кою кырылып, чүкөсүн уттуруп, ичи күйүп уктап албай коёт. Ошондо сакасын колуна алып: “Сакам, сен да жакшы конбой койдун, мен да жакшы ойной албадым. Чүкөмдү уттурганым аз келгенсип, койлорду карышкыр кырып кеткенин карачы. Эми кантип жан сактайбыз? Эт, май, сүт, кийим- кечекти кайдан табабыз? Атаңдын көрү ай, кайра жүз койлуу болсок, чүкө ойногонду коюп, жакшылап кайтарып жүрөр элем”,- деп көз жашын сакасына тамчылатат. Ошентип санааркап жатып уктап кетет.

Эртең менен эрте ойгонуп, бала өз көзүнө өзү ишенбейт. Тегерете койлору жуушап жатат. Бала сүйүнүп, койлорун айдап үйүнө келет. Бирок кечээ болгон окуяны ата- энесине айтпайт.

Дагы кой жайып чыкканда кечээ койлорун карышкыр кырып кеткенин, уктап калса, койлору жуушап жатканын миң койлуу балага айтып берет. Миң койлуу бала укканын атасына айтат.

Миң койлуу киши сыйкырдын баары жүз койлуу баланын сакасында экенин билип, дагы байыгысы келет, да, өз баласына: “Тиги жолдош балаңдын сакасын бүт чүкөңдү берсең да, бир койго сатып алсаң да алып кел”,- дейт. Эртеси

Жылан менен арбашкан адам, жыландын атын таба албаса ичи көөп, жарылып өлөт экен.

Ошентип дыйкан жыланды жеңип бала- бакырасы менен аман- эсен оокатын кылып жатып калган экен.

Сыйкырдуу сака

Илгери- илгери миң койлуу киши менен жүз койлуу киши кошуна жашайт. Койлорун балдары кайтарып жүрөт.

Күндөрдүн бир күнүндө миң кой кайтарган бала менен жүз кой кайтарган бала койлорун эки бөлөк жайып коюп, чүкө ойношот. Кечке ойноп, жүз койлуу бала чүкөсүн бүт уттуруп, бир сакасы эле калат. Ошондо гана кайтарган кою эсине түшүп, койлоруна келсе, баарын карышкыр кырып кетиптир.

Үйүнө баргандан коркуп, бала бир үңкүргө түнөйт. Курсагы ач, ичерге тамак жок, кою кырылып, чүкөсүн уттуруп, ичи күйүп уктар албай коёт. Ошондо сакасын колуна алып: “Сакам, сен да жакшы конбой койдун, мен да жакшы ойной албадым. Чүкөмдү уттурганым аз келгенсип, койлорду карышкыр кырып кеткенин карачы. Эми кантип жан сактайбыз? Эт, май, сүт, кийим- кечекти кайдан табабыз? Атаңдын көрү ай, кайра жүз койлуу болсок, чүкө ойногонду коюп, жакшылап кайтарып жүрөр элем”,- деп көз жашын сакасына тамчылатат. Ошентип санааркап жатып уктап кетет.

Эртең менен эрте ойгонуп, бала өз көзүнө өзү ишенбейт. Тегерете койлору жуушап жатат. Бала сүйүнүп, койлорун айдап үйүнө келет. Бирок кечээ болгон окуяны ата- энесине айтпайт.

Дагы кой жайып чыкканда кечээ койлорун карышкыр кырып кеткенин, уктап калса, койлору жуушап жатканын миң койлуу балага айтып берет. Миң койлуу бала укканын атасына айтат.

Миң койлуу киши сыйкырдын баары жүз койлуу баланын сакасында экенин билип, дагы байыгысы келет, да, өз баласына: “Тиги жолдош балаңдын сакасын бүт чүкөңдү берсең да, бир койго сатып алсаң да алып кел”,- дейт. Эртеси

бала бүт чүкөсүн бир сакага алмашып, атасына алып келип берет. Саканы колуна алып, баласы экөө «Миң коюбуз эки миң болсо экен, элдин баарынан бай болсок экен, айланайын сака, тилегибизди бере көр» , - деп тилеп, экөө тең таң атканча койлор кантип көбөйөр экен деп тирмийип карап турат.

Аңгыча таң да атат. Короого келип, койлорун караса, миң коюнун бири да калбай кырылып калганын көрөт. Ошондо ачуусу келип, саканы отко ыргытат. Сака отко түшөр замат жарк этип жалын чыгып, жалындын арасынан он эки мүйүздүү бугу чыгып, токойго чуркап кетет.

Жез кемпир

Илгери-илгери бир эки кыздуу жесир аял болгон экен. Күндөн күнгө оокаты начарлап, бир күнү аял бир кызын оң колуна, бир кызын сол колуна жетелеп, оокат издеп жөнөйт. Жүрүп олтуруп, жүрүп олтуруп бир алачыкка туш келишет. Киришсе, төрдө бир териге оронгон кемпир жатат. Аял ал-абалын түшүндүрүп:

- Багар көрөрүбүз, барар жерибиз жок, бир жүргөн жанбыз. Түнөп кетүүтө уруксат берер бекенсиз,-дейт.

- Менин эле үйүмдө жүрө бергиле,-дейт кемпир. Ошондон кийин алар кемпирдин үйүндө жашап калышат. Кемпир керээли кечке тери жамынып жата берет. Аял болсо, күнү-түнү менен жаны тынбай оокат кылып жүрөт. Күндөрдүн биринде кемпир:

- Жүрү, кийиз өтүктүн таманына салгандай чөп жулуп келели, деп келинди токойго алып келет. Баягы аял чөп жулганы эңкейе бергенде кемпир койнунан бычагын сууруп чыгып, бир саят. Отту чоң кылып жагып, баягы келинди шишкебек кылып жеп коёт. Көрсө, ал кемпир киши жегич экен. Кемпир алачыкка кирер замат кыздар:

- Апабыз кайда?-деп сурашат. Анда кемпир:

бала бүт чүкөсүн бир сакага алмашып, атасына алып келип берет. Саканы колуна алып, баласы экөө «Миң коюбуз эки миң болсо экен, элдин баарынан бай болсок экен, айланайын сака, тилегибизди бере көр» , - деп тилеп, экөө тең таң атканча койлор кантип көбөйөр экен деп тирмийип карап турат.

Аңгыча таң да атат. Короого келип, койлорун караса, миң коюунун бири да калбай кырылып калганын көрөт. Ошондо ачуусу келип, саканы отко ыргытат. Сака отко түшөр замат жарк этип жалын чыгып, жалындын арасынан он эки мүйүздүү бугу чыгып, токойго чуркап кетет.

Жез кемпир

Илгери-илгери бир эки кыздуу жесир аял болгон экен. Күндөн күнгө оокаты начарлап, бир күнү аял бир кызын оң колуна, бир кызын сол колуна жетелеп, оокат издеп жөнөйт. Жүрүп олтуруп, жүрүп олтуруп бир алачыкка туш келишет. Киришсе, төрдө бир териге оронгон кемпир жатат. Аял ал-абалын түшүндүрүп:

- Багар көрөрүбүз, барар жерибиз жок, бир жүргөн жанбыз. Түнөп кетүүтө уруксат берер бекенсиз,-дейт.

- Менин эле үйүмдө жүрө бергиле,-дейт кемпир. Ошондон кийин алар кемпирдин үйүндө жашап калышат. Кемпир көрээли кечке тери жамынып жата берет. Аял болсо, күнү-түнү менен жаны тынбай оокат кылып жүрөт. Күндөрдүн биринде кемпир:

- Жүрү, кийиз өтүктүн таманына салгандай чөп жулуп келели, деп келинди токойго алып келет. Баягы аял чөп жулганы эңкейе бергенде кемпир койнунан бычагын сууруп чыгып, бир саят. Отту чоң кылып жагып, баягы келинди шишкебек кылып жеп коёт. Көрсө, ал кемпир киши жегич экен. Кемпир алачыкка кирер замат кыздар:

- Апабыз кайда?-деп сурашат. Анда кемпир:

бала бүт чүкөсүн бир сакага алмашып, атасына алып келип берет. Саканы колуна алып, баласы экөө «Миң коюбуз эки миң болсо экен, элдин баарынан бай болсок экен, айланайын сака, тилегибизди бере көр» ,- деп тилеп, экөө тең таң атканча койлор кантип көбөйөр экен деп тирмийип карап турат.

Аңгыча таң да атат. Короого келип, койлорун караса, миң коюунун бири да калбай кырылып калганын көрөт. Ошондо ачуусу келип, саканы отко ыргытат. Сака отко түшөр замат жарк этип жалын чыгып, жалындын арасынан он эки мүйүздүү бугу чыгып, токойго чуркап кетет.

Жез кемпир

Илгери-илгери бир эки кыздуу жесир аял болгон экен. Күндөн күнгө оокаты начарлап, бир күнү аял бир кызын оң колуна, бир кызын сол колуна жетелеп, оокат издеп жөнөйт. Жүрүп олтуруп, жүрүп олтуруп бир алачыкка туш келишет. Киришсе, төрдө бир териге оронгон кемпир жатат. Аял ал-абалын түшүндүрүп:

- Багар көрөрүбүз, барар жерибиз жок, бир жүргөн жанбыз. Түнөп кетүүтө уруксат берер бекенсиз,-дейт.

- Менин эле үйүмдө жүрө бергиле,-дейт кемпир. Ошондон кийин алар кемпирдин үйүндө жашап калышат. Кемпир керээли кечке тери жамынып жата берет. Аял болсо, күнү-түнү менен жаны тынбай оокат кылып жүрөт. Күндөрдүн биринде кемпир:

- Жүрү, кийиз өтүктүн таманына салгандай чөп жулуп келели, деп келинди токойго алып келет. Баягы аял чөп жулганы эңкейе бергенде кемпир койнунан бычагын сууруп чыгып, бир саят. Отту чоң кылып жагып, баягы келинди шишкебек кылып жеп коёт. Көрсө, ал кемпир киши жегич экен. Кемпир алачыкка кирер замат кыздар:

- Апабыз кайда?-деп сурашат. Анда кемпир:

бала бүт чүкөсүн бир сакага алмашып, атасына алып келип берет. Саканы колуна алып, баласы экөө «Миң коюбуз эки миң болсо экен, элдин баарынан бай болсок экен, айланайын сака, тилегибизди бере көр» , - деп тилеп, экөө тең таң атканча койлор кантип көбөйөр экен деп тирмийип карап турат.

Аңгыча таң да атат. Короого келип, койлорун караса, миң коюунун бири да калбай кырылып калганын көрөт. Ошондо ачуусу келип, саканы отко ыргытат. Сака отко түшөр замат жарк этип жалын чыгып, жалындын арасынан он эки мүйүздүү бугу чыгып, токойго чуркап кетет.

Жез кемпир

Илгери-илгери бир эки кыздуу жесир аял болгон экен. Күндөн күнгө оокаты начарлап, бир күнү аял бир кызын оң колуна, бир кызын сол колуна жетелеп, оокат издеп жөнөйт. Жүрүп олтуруп, жүрүп олтуруп бир алачыкка туш келишет. Киришсе, төрдө бир териге оронгон кемпир жатат. Аял ал-абалын түшүндүрүп:

- Багар көрөрүбүз, барар жерибиз жок, бир жүргөн жанбыз. Түнөп кетүүтө уруксат берер бекенсиз,-дейт.

- Менин эле үйүмдө жүрө бергиле,-дейт кемпир. Ошондон кийин алар кемпирдин үйүндө жашап калышат. Кемпир керээли кечке тери жамынып жата берет. Аял болсо, күнү-түнү менен жаны тынбай оокат кылып жүрөт. Күндөрдүн биринде кемпир:

- Жүрү, кийиз өтүктүн таманына салгандай чөп жулуп келели, деп келинди токойго алып келет. Баягы аял чөп жулганы эңкейе бергенде кемпир койнунан бычагын сууруп чыгып, бир саят. Отту чоң кылып жагып, баягы келинди шишкебек кылып жеп коёт. Көрсө, ал кемпир киши жегич экен. Кемпир алачыкка кирер замат кыздар:

- Апабыз кайда?-деп сурашат. Анда кемпир:

- Камырабай эле койгула, силердин энеңер өтүгүңөрдүн таманына салгандай чөп жулуп жүрөт, жакында келер,-деп коёт. Өзү босогону аттаар замат коңурукка кирет. Кыздар ары оодарылышып, бери оодарылышып уйкулары келбей жатышат. Күтүп отурушуп, күтүп отурушуп, бир маалда кыздардын улуусу:

- Эмне энем кечикти,-деп тынчсызданып, токойду көздөй жөнөйт. Жүрүп олтуруп, жүрүп олтуруп токойго барса, бир жаңы эле өчкөн оттун ичинде адамдын сөөктөрү жатат. Ошол жерден энеси байланып жүргөн бүлөөнү, оттукту жана энесинин тарагын табат. Кыздар өпкө-өпкөсүнө батпай ыйлап, энесинин бүлөөсүн, оттугун жана тарагын алып кайра алачыкка келет. Жолдо келатып эки чымчык кармап келет. Кыздар чымчыктарды көшөгөнүн ичине кое берет да сиңдисин колдон жетелеп, тезинен күн чыккан тарапты көздөй бет алып качып жөнөшөт. Ал эми кемпир болсо уктап берип, уктап берип бир оокумда ойгонсо, көшөгөдө бир нерсе бүлкүлдөйт. “Кыздар ордунда экен”-деп кемпир кайрадан уйкуга кирет. Кемпир жети күн, жети түн уктайт. Бир маалда курсагы ачканынан ойгонот. “Эми кыздарды жейин”-деп, көшөгөнү ачса, ичинде эки чымчык тыпырап учуп жүрөт. Ошол жерден кемпирдин ачуусу аябай келип, баягы кыздардын аркасынан кууп жөнөйт. Жүрүп олтуруп, жүрүп олтуруп кууп жетип кармап турган болгондо улуу кыз:

- Эне, энекебай бизге жардам бер!-деп бүлөөнү ийнинен алыс таштап жиберет. Бүлөө түшкөн жерге чоң дарыя болот. Кыздар бир өйүзүндө, кемпир экинчи өйүзүндө калат. Кемпир сууга киргенден коркуп, өкүрүп, ачууланган бойдон кала берет. Кыздар артын карабай алдыга кетишет. Дарыя жети күн агат да, андан кийин кургап, ал эми бүлөө болсо, улуу кызга кайра барып калат. Кемпир кайра кыздардын артынан түшөт. Анын жакын калганын укканда улуу кыз:

- Эне, энекебай, бизге жардам бер!-дейт да, оттукту ийнинен алыс ыргытып жиберет. Бир паста түптүз талаада бийик зоо пайда болот, тоо жети күн турат. Ошентип кемпир жете албай

кала берет. Эже-синди артын карабай жүрүп олтурушат. Жүрүп олтуруп, жүрүп олтуруп баягы эки кыз бир аралга туш келет. Аралдын наркы өйүзүндөгү алачыкта жашаган бир кара кемпирди көрүп, эки кыз:

- Эне, бизге жардам берип коюңуз,-деп чакырышат. Анда баягы кемпир:

- Мени карап көргүлөчү өңүм сулуу бекен?-дейт. Кыздар:

- Биз көптөн бери адам көрө элекпиз, бизге өңүңүз күндөн да жарык, колуңуз биздин энебиздин колундай жумшак көрүнөт,- дешет. Ошентип кемпир кыздарды суудан көтөрүп чыгат. Кыздарды кемпир өз кыздарындай багып жүрөт. Күндөрдүн биринде кемпир:

- Менин эки балам бар, алар мергенчилеп кеткенине бир нече жыл болду, ошол экөөнү таап келгиле. Токойго барсаңар бугуга чана сүйрөткөн эки бала көрүнөт, силер койнуңардагы бугунун терисинин өңүн көрсөткүлө. Колуңардагы бугунун терисинин өңүн көрөр замат менин балдарым силерди ээрчип жөнөйт,-дейт. Ошентип кыздар кемпирдин эки баласын издеп жөнөп, жүрүп олтуруп токойго келишет. Балдарды таппай көп кыйынчылыктарды тартып, акыры бир күнү араң табышат. Балдар кыздардын койнундагы бугунун терисин көрүшүп, “апам бул кыздарды бизге жиберсе керек” деп кыздарга жакындашса, алар болгон окуяны толугу менен айтып беришет. Үйлөрүнө келип улуусу улуу кызды, кичүүсү кичүү кызды алып, жыргап жатып калышкан экен.

Пингвиндер жөнүндө кызыктуу маалымат.

Сиз билесизби? Пингвиндер качан пайда болгон? Пингвиндер 70 млн жыл мурда пайда болгон. Көп убакыт чейин аларды озгочо топтогу жаныбарлардын катарына киргизип келишкен. Учпаган бирок канаттуулар классына кирген 40 канаттуунун бири пингвиндер. Алар уй-булга абдан күйүмдүү болушат. Мисалга ургаачы пингвин

жумурткасын таштап тамак издегени кеткенде, жумурткадан чыккан пингвиндин атасы ашказанында пайда болгон сут менен курсагын тойгузат.

Аюу

Күрөң аюу менен ак аюу көрүнүштөрү боюнча бири бирине такыр окшобогону менен алардын теги бир экендигин дароо эле айтууга болот. Уюлдун ак кар, көк музунда жашоочу ак аюунун түсү ар дайым ак. Ал эми күрөң аюу ак саргыл да, күрөң да, кара да түстө болот. Ак аюу - жер бетиндеги эң ири жырткыч жаныбар. Ал Арктикадан башка эч жерден кездешпейт. Ал өмүр бою муз үстүндө жашап, суу анын табигый тиричилиги. Сууда саатына 4-5 чакырым ылдамдык менен узакка чейин сүзүп, тюленден кем чумкубайт, суу астында эки минутадай сүзө алат. Ал тюлень, балык, канаттуулар менен тамактанат. Төлдөө убактысы жетилген кезде ургаачы ак аюу кар үңкүргө кирет. Өзүнүн салмагы 700 кг (эркеги 1000 кгга чейин болот) келген бул зор жаныбар келемиштен бир аз гана чонураак мамалактарды тууйт. Мамалактары жетилип чоңойгончо энеси үңкүрдөн чыкпайт.

Күрөң аюу Европа, Азия жана Түндүк Американы мекендейт. Алар түздүктө да, тоодо да, ошондой эле саз, көлмөлүү чытырман токойлуу жерлерде да жашайт. Күрөң аюулар анчылыкка мыкты айбандар, бирок алар тамакты ылгабайт, көп учурда токойдогу бак дарактардын жемиш-мөмөлөрү, чөп тамырлары менен тамактанышат, коңуздар менен личинкаларды терип жеп, бака жана балык кармап

жейт. Аюу балды өтө жакшы көрөт: даамын бир татып алса

аарынын чакканына да карабай, аары уюгунан бал жейт. Күзүндө күрөң аюу чээнге кирүүнүн камын көрөт. Ал абдан зор жаныбар болгондуктан кышында анын тамак таап жешине, калың кардын түшүшү да кыйындатат. Эгер күзгө

чейин семирп, жеткиликтүү май топтобосо чээнге кирбейт - кыш бою жаалдуу жана ачка жүрүп кышты өткөрөт. Мындайлар өтө коркунучтуу. Аюунун уйкусу сергек, уктап жатканда дене температурасы төмөндөбөйт.

Кит

Кит жөнүндө маалымат. Бир караганда "кит" өтө зор балыктай көрүнөт: денеси да окшош, сүзгүч канаттары деле анча айырмаланбагандай. Бирок кит балык эмес - анын бакалоору болбойт, өпкөсү менен дем алат. Кит суу астында көпкө жүрө алат, бирок баары бир аба жутуу үчүн суу үстүнө калкып чыгышы керек. Кит дем алып чыгарган абада суу буулары көп. Дем чыгарганда суу буулары таноолордон чыгып баратып муздайт да, эң майда суу тамчыларынан турган мамычага айланат. Деңизде кээде киттин өзүнөн мурда анын фонтаны көзгө чалдыгат. Кит деген эмне? Кит - сүт эмүүчү жаныбар. Алар балдарын тирүү тууп, сүт эмизип багышат, ошондуктан сүт эмүүчүлөр түрүнө кирет. Киттердин түрү көп. Окумуштуулар аларды тиштүү жана тишсиз (муруттуу) киттер деп эки топко бөлүшкөн. Тиштүү киттердин эң чоңу - кашалот.

Кар кантип пайда болот?

Суу буусу кыштын күнү жердин бетинен өйдө көтөрүлгөн сайын суук абага туш келип, дароо майда кристалдарга - кичинекей алты бурчтуу жылдызчаларга - кар кыпынына

айланат, Алар мамыктай жумшак, жеңил, өтө кооз жана

формасы боюнча ар түрдүү болушат. Кышкысын ачык күндөрү көчөдө сейилдеп жүргөндө, биз көз уялткан аппак карды көрөбүз. Ал күндун нурун жакшы чагылдырат. Кар

кыпындары бутубуздун алдында кычырайт. Мында кар кристаллдары бузулуп жатат. Кар жылуулукту начар өткөрөт. Өнгөн эгинди сууктан сактайт. Катуу суукта аюулар, коендор, түлкүлөр куштар жана башка жырткыч жаныбарлар кардын ичине кирип сууктан сактанышат.

Мөндүр

Жайдын ысык күндөрүндө суу буулары атмосферанын бийик катмарына көтөрүлө алат, ал эми ал жакта жайкысын да суук болот. Өтө жогорку бийиктикте абанын басымы абдан төмөн болгондуктан суу тамчылары тоңот. Жерге түшүп келе жатып суу тамчылары менен кездешип, муз шариктерине айланат. Кээде чоңдугу тооктун жумурткасындай болгондору да кездешет. Ал мөндүр. Мөндүрдүн жаашы себилген эгиндер, гүлдөп келе жаткан өрүк, алмалар үчүн коркунучтуу. Бул табигый кырсык Кыргыз Республикасында да көп болот.

Жер планетасы-адамзаттын бешиги

Биз жашап турган Жер абдан чоң. Адамдар аны байыркы заманда эле элестетишкен. Чындыгында адам өтө албагандай бийик тоолор, узакка созулуп жаткан түздүктөр ойдуңдар мемилдеп жаткан деңиздер жаткан деңиздер

жана океандар Жердин бөлүгү гана болуп эсептелишет. Адамдар жерди чоңдугу боюнча эч нерсе менен салыштыра алган эмес. Ошондуктан Жер абдан чоң жана оор кыймылсыз. Анын айланасында Күн ай жана жылдыздар айланып жүрүшөт деп эсептешкен.

Жер жөнүндө мындай элестетүүлөр көптөгөн кылымдар бою чындык катары каралып келген. XVI кылымдын жарымында польшалык окумуштуу Николай Коперник жер дагы өзүнүн огунун айланасында жана күндүн тегерегинде айланарын айткан. Ушундан кийин гана жерди планета катары аташкан. Галилео Галилей асманды биринчи жолу телескоп менен карап изилдеп, Коперниктин айткандарын планетасынын Чолпон жердин айланасында эмес, күндүн айланасында айланаарын айткан. Галилей айдын бетинен тоолорду байкаган жана аларды бийиктиктерин өлчөгөн.

Г.Галилей Юпитер планетасынын 4 спутниги бар экендигин ачкан. Юпитердин айлануу борборунда жер жатат деген көз карашты четке каккан. Г.Галилей күндүн бетинен кара тактарды байкаган жана ал тактардын жылышы аркылуу күн өзүнүн огунун айланасында айланат деген чечимге келген. Телескоптон саманчынын жолун караганда, ал көптөгөн майда жылдыздардан турары көрүнөт.

Жамгыр

Булуттар дайыма кыймылда болот, аларды шамал айдайт. Алардагы суунун майда бөлүкчөлөрү бири-бири менен биригип, чоң тамчыларды пайда кылат. Булуттар капакра болуп калат. Бул кара булуттар. Кара булуттагы суунун тамчылары чоңойгон сайын оор боло баштап, анын натыйжасында булуттар кармалып тура албай жамгыр түрүндө жерге түшөт. Эгерде 1 минутанын ичинде 1мм ден көбүрөөк жаан-чачын түшсө, бул жамгырды нөшөрлүү жамгыр дейбиз.

Аз мөөнөттө жаап өткөн нөшөрлүү жаан да коркунучтуу алып келиши мүмкүн. Мындай жаандын тоолордо өтүшү өтө кооптуу, анткени жаандан пайда болгон суулар эңкейиштерде, кокту-колоттордо шаркырап, чоң

ылдамдыкта агат да, өзү менен кошо топурактын майда бөлүкчөлөрүн эле эмес, ири таштарды дагы кошо агызат.

Натыйжада, ылай-таш аралашкан сел пайда болот.

Сел тоолордун боорлорун жууп тушуп, айдоолорду каптап, тоодогу даряларды бөгөп, суунун топтолуп капташын пайда кылса, шоссе жана поезд жолдору, эл жашаган жерлер шагыл таштарга толуп, анын астында калат. Мындай көрүнүштөр республикабыздын тоолуу райондорунда жазгысын көп болот. Селди болтурбоого бак-дарактардын, өсүмдүктөрдүн таасири чоң. Алар жер кыртышын бекемдеп, топурактын жамгырдын суусуна эзилишине туруштук берүүсүнө шарт түзөт.

Ошондуктан жаратылыштын жашыл тоонун – өсүмдүктөрүн, отургузулган токойлорду, бак-дарактарды, бадалдарды көздүн карегиндей сактоо керек. Буларды сактаганга ар дайым аракеттенгиле, ал табигый кырсыктан сактайт.

ЖЧК «Имак офсет» басмаканасында басылды.
Бишкек шаары, Лермонтов көчөсү, 1В
www.imakofset.kg

Басууга 31.01.2024 кол коюлду
Формат 60x84. Көлөмү 9 басма табак

110c

РБДЮ

495576

**заман талабына
ылайык китеп**

- **2 эсе тез окуганды үйрөтүү**
- **окуганын түшүнүү**
- **окуганын эстеп калуу**

**сиздин колунузда
шар окууну үйрөнүү үчүн
эффективдүү көнүгүүлөр
жыйнагы менен даярдалган
китеп**